

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶՊԵՏԻ
2016թ. հուլիսի 26-ի
N 64-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ
2016 ԹՎԱԿԱՆԻ I ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ
2014-2017 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

ԿԱՊԱՆ 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ
2. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ
3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ
 - 4.1. Կրթություն
 - 4.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդություն
 - 4.3. Առողջապահություն
 - 4.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն
5. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ
6. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
7. ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ
8. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
 - 8.1. Տարածքային կառավարում
 - 8.2. Տեղական ինքնակառավարում
 - 8.3. Քաղաքացիական հասարակություն

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱԹ	Ազգային անվտանգության ռազմավարություն
ԱԱՀՀՀ	Առավել աղքատ համայնքների համալիր հետազոտություն
ԱԽ	Աշխատանքային խումբ
ԱՄԳ	Աղքատության մասնակցային գնահատում
ԱՎԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԳԷՖ	Գլոբալ էկոլոգիական ֆոնդ
ԵՄ	Եվրամիություն
ԿԶԾ	Կայուն զարգացման ծրագիր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՄԱԿ ԶԾ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՄԺԾԾ	Միջին ժամկետ ծախսային ծրագիր
ՄԱՄՀ	Մարդկային աղքատության մոդիֆիկացված համաթիվ
ՄԱԿ ՀՊԾ	ՄԱԿ-ի համաշխարհային պարենի ծրագիր
ՄԶԱՀ	Մարդկային զարգացման ազգային հետազոտություն
ՄԶԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ՄԶՄԿ	Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՄՄՈՒՀ	Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն ՀՀ Սյունիքի մարզի 2014-2017 թվականների սոցիալ-տնտեսական
ՄԶԾ	զարգացման ծրագիր
ՄՎ	Մոնիտորինգ և վերլուծություն
ՆԴՀ	Նախադպրոցական հաստատություն
ՍԾՏԳ	Սոցիալական ծառայության տեղական գրասենյակ
ՏԱՊ	2015 թվականի տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՓՄԶ	Փոքր և միջին ձեռնարկություններ
ՓՄՁ ԶԱԿ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն

2. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2014-2017 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի (այսուհետ Ծրագիր) 2015 թվականի աշխատանքային պլանի հաշվետվությունը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետի 10.04.2013թ. թիվ 47-Ա որոշմամբ հաստատված Սյունիքի մարզային զարգացման ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խմբի կողմից:

Ծրագրի ընդհանուր բնութագիրը

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի փետրվարի 06-ի N111-Ն որոշմամբ հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2014-2017 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը:

ՏԱԴ-ի նպատակներն են.

- 1) Հնարավոր բոլոր ռեսուրսների համախմբումը ՄԶԾ-ով նախատեսվող 2016 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների իրականացման համար
- 2) Նախատեսվող միջոցառումների շաղկապումը ՄԶԾ-ի արդյունքների հետ՝ «տրամաբանական հենքի» համակարգի օգնությամբ
- 3) Միջոցառումների իրականացման ցուցանիշների և արդյունքների ներառումը տրամաբանական հենքում
- 4) Հնարավորության դեպքում միջոցառումների իրականացման ժամկետների՝ ըստ եռամսյակների և դրանց իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունների սահմանումը
- 5) Դեռևս ֆինանսական միջոցներով չապահովված միջոցառումների համար ֆինանսավորման ռազմավարությունների սահմանումը:

ՏԱԴ-ի իրագործման ընթացքում ակնկալվում է 2016 թվականի կտրվածքով ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները.

- 1) Մարզի տնտեսության աճի տեմպերի արագացում և դրա հիման վրա շոշափելի արդյունքների արձանագրում
- 2) Բնակչության եկամուտների աճ և մարդկային աղքատության կրճատում
- 3) Բնակչության զբաղվածության աճ և գործազրկության մակարդակի նվազում
- 4) Արդյունաբերության զարգացում
- 5) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 6) Մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում
- 7) Բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակի և մատչելիության աստիճանի էական բարձրացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների զարգացում
- 9) Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում
- 10) Մարզպետարանի կարողությունների ուժեղացում
- 11) Կառավարման արդյունավետության բարձրացում՝ օպտիմալ ապակենտրոնացում

- 12) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հնարավորությունների և լիազորությունների հիմնավորված ընդարձակում
- 13) Հանրային կառավարման համակարգում հրապարակայնության, թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքների արմատավորում
- 14) Քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի ակտիվացում, մարզային և համայնքային գործընթացներին բնակչության իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում
- 15) Տեղեկատվության ազատության աստիճանի բարձրացում:

Ծրագրի ֆինանսավորումը

ՄԶԾ իրագործման համար պահանջվող ֆինանսական միջոցները և նրանց ծախսման ուղղությունները գնահատված են՝ պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմում է ավելի քան 71.9 մլրդ դրամ, արտարժույթով նախատեսվող ՄԶԾ ֆինանսավորման ծավալները՝ 437.9 մլն ԱՄՆ դոլար և 208.9 մլն եվրո:

2016 թվականի ՏԱՊ-ով նախատեսվել է իրականացնել 25.91 մլրդ դրամի ծրագրեր: Նշված միջոցառումներից իրականացվել են 13.55 մլրդ դրամի ծրագրեր:

2016 թվականի ՏԱՊ իրագործման համար նախատեսված միջոցառումների կատարումն ներկայացված է աղյուսակ 9-ում:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2014-2017 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2016թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի կատարման համեմատականը ներկայացված է աղյուսակ 10-ում:

Ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման հայեցակարգը

ՄԶԾ-ն ունի մոնիտորինգի և գնահատման համապարփակ հայեցակարգ, որը բաղկացած է 4 հիմնական բաղադրիչներից.

- 1) Քաղաքականության ուսումնասիրում
- 2) ՄԶԾ ցուցանիշների և թիրախների վերանայում
- 3) Մասնակցային մոնիտորինգ և գնահատում
- 4) Ազդեցության գնահատում:

Ծրագրի հաշվետվության կառուցվածքը

ՄԶԾ միջանկյալ հաշվետվության ոլորտային բաժինների կառուցվածքը բաղկացած է 4 հիմնական բաժիններից.

- 1) Քաղաքականության վերլուծություն
- 2) Իրականացման առաջընթացը
- 3) Խնդիրները
- 4) Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը:

Քաղաքականության վերլուծություն: Այստեղ ամփոփվել են ոլորտի համար տարվա կտրվածքով առաջարկված ցուցանիշները և միջոցառումները:

Իրականացման առաջընթացը: Այս բաժնում նշվել են 2016 թվականի ձեռքբերումները և դրանք կապվել ՏԱՊ-ի արդյունքային ցուցանիշների հետ:

Խնդիրները: Այստեղ նկարագրվել է տարվա ընթացքում ծագած յուրահատուկ խնդիրները և խոչընդոտները:

Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը: Այս բաժինը բացահայտում է հետագա այն խնդիրները, որոնք բյուջեի և պլանավորման գործընթացի հիմքը կհանդիսանան:

3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի զարգացումը մարզում աղքատության կրճատման և տնտեսական զարգացման ամենակարևոր ուղղություններից մեկն է: Այս կապակցությամբ ՏԱՊ-ով նախատեսվում է.

- 1) Աջակցություն մարզի ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի իրականացմանը
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 4) Ուսուցողական աջակցության ծրագիր
- 5) Ձեռնարկատիրական գործունեությանն առնչվող իրավաօրենսդրական ակտերի և դրանցում տեղի ունեցող փոփոխությունների վերաբերյալ մարզի գործարարների շրջանակներում տեղեկատվության տարածման միջոցառումների իրականացում:

Այս նպատակներին հասնելու համար կարևորվում է ՓՄՁ ՋԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների, մարզպետարանի, մարզի խորհրդի, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների անմիջական աջակցությունն ու մասնակցությունը գործընթացին:

Կարևոր է շեշտը դնել հատկապես ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացման վրա:

Առաջարկվում է բարձրացնել գործարար ակտիվությունը մարզում բիզնես պլանավորման և կառավարման տարածաշրջանային հատուկ մոտեցումների կիրառման միջոցով՝ ներգրավելով այդ գործընթացներում ՏԻՄ-երին և համայնքների գործարար ներկայացուցիչներին:

3.2 Իրականացման առաջընթացը

Մարզում ՓՄՁ ոլորտում իրականացված աշխատանքներն ըստ աջակցման գործիքների և ՓՄՁ սուբյեկտների կարելի է խմբավորել՝

- 1) ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորության տրամադրման ծրագիր
- 2) ՓՄՁ սուբյեկտների թողարկվող արտադրանքի, մատուցվող ծառայությունների շուկաներ առաջ մղման աջակցության ծրագիր
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 4) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության ծրագիր
- 5) Սկսնակ գործարարների ֆինանսական աջակցության ծրագիր
- 6) Ուսուցողական աջակցություն
- 7) Ձեռնարկությունների եվրոպական ցանցի հաղորդակցման կենտրոնի գործունեության շրջանակներում աջակցություն

ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրվել է 5.0 մլն դրամի վարկ, ինչպես նաև 5.15 մլն դրամ վարկային երաշխավորություն:

Վարկային ծրագրեր

2016թ. ընթացքում մարզում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից՝ փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացմանը խթանելու նպատակով, տրամադրվել են 7.589 մլրդ դրամի վարկեր:

ՀՀ Սյունիքի մարզի Կապանի և Գորիսի տարածաշրջաններում իրականացվել է <<Սկսնակ ձեռներեցության աջակցության>> ծրագիր, որին մասնակցել են 3 սկսնակ գործարարներ: Ծրագրի շրջանակներում 2016թ. տրամադրված վարկի գումարը կազմել է 5.0 մլն դրամ:

2016թ. առաջին կիսամյանի ընթացքում 182 ՓՄՁ սուբյեկտի տրամադրվել է տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն, 1 ՓՄՁ-ի՝ վարկեր և երաշխավորություններ, 16 սկսնակ գործարարների՝ ձեռներեցության աջակցություն, 3 ՓՄՁ-ի՝ ուսուցողական աջակցություն:

2016 թվականի առաջին կիսամյակում մարզում ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման նպատակով մասնավոր ներդրողների կողմից իրականացվել են շուրջ 480.0 մլն դրամի ներդրումներ:

3.3 Խնդիրները

Մարզում դեռևս ցածր է ՓՄՁ սուբյեկտների տարածաշրջանային ընդգրկվածությունը /ծրագրերում ընդգրկվել են առավելապես Կապանի և Գորիսի տարածաշրջանի ՓՄՁ սուբյեկտները/:

3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գոյություն ունեցող խնդիրների առկայության պարագայում ՄԶԾ ՓՄՁ աջակցման ծրագիրը շարունակում է իրագործվել և այս ուղղությամբ զգալի առաջընթաց է արձանագրվել:

ՓՄՁ աջակցման ծրագրի արդյունավետ շարունակությունը կարևոր նախադրյալ կհանդիսանա մարզում մասնավոր հատվածի զարգացման ռազմավարության մշակման համար:

4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

4.1. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

4.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ելնելով մարզում կրթության ոլորտի ներկա իրավիճակից՝ կրթության որակի և մատչելիության բարձրացումը շարունակվում է դիտվել որպես այս ոլորտի զարգացման գերակա նպատակ: 2015 թվականի ընթացքում հատկապես ուշադրություն է դարձվել լիանրակրթության համակարգում տեղի ունեցող ինտենսիվ բարեփոխումներին:

Նկատի ունենալով Սյունիքի մարզի տնտեսական ներուժն ու զարգացման միտումները, առաջնային է դառնում որակյալ մասնագիտական կրթության հնարավորությունների՝ հատկապես նախնական (արհեստագործական) մասնագիտական կրթության հնարավորությունների ընդլայնումը:

Լուրջ աշխատանքներ են իրականացվել հատուկ կրթական և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հանրակրթական համակարգում ինտեգրելու աշխատանքները շարունակելու ուղղությամբ: Մարզում ներառական ուսուցում իրականացնում են Կապանի թիվ 1. 5, Գորիսի 2. 3. 5. 6, Մեղրիի թիվ 2, Սիսիանի թիվ 1, 2, 4, 5 և ավագ, Շաքիի դպրոցները:

Հատուկ ընդհանուր կրթության բնագավառում պետական ռազմավարությունն ուղղվել է մի կողմից հատուկ կրթական հաստատություններում երեխաների կրթության և խնամքի որակի բարելավմանը, մյուս կողմից այլընտրանքային ծառայությունների ձևավորմանը, ինչը հնարավորություն է տալիս աստիճանաբար բեռնաթափել հատուկ դպրոցները: Այս ուղղությամբ լուրջ քննարկումներ են ընթանում մարզային ենթակայության 2 հատուկ դպրոցների հետագա կարգավիճակի, համակարգում ընդգրկված սովորողների կրթական և սոցիալական կարիքի գնահատմանը համաձայն՝ նրանց ուսուցումը համապատասխան ուսումնական հաստատություններում կազմակերպելու համար:

4.1.2 Իրականացման առաջընթացը

2016 թվականի ընթացքում շարունակվել է դպրոցների և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների վերանորոգման, տեխնիկական վերազինման և գույքի թարմացման միջոցառումները, ուսումնական զենքի գետեղարանների կահավորմանն ուղղված աշխատանքները, ուսուցիչների և դաստիարակների մասնագիտական կարողությունների բարձրացման, նախադպրոցական և մասնագիտական կրթության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը: <<ԿԼՀԿ>> ՓԲԸ-ի կողմից մարզի ուսումնական հաստատություններում իրականացվել է գույքի ձեռքբերում, ուսումնական ծրագրերի իրագործում, միջոցառումների կազմակերպում, համակարգիչների ձեռքբերում 16713.6 մլն դրամ: Հատուկ ուշադրության կենտրոնում է նախադպրոցական կրթություն ստանալու՝ երեխայի իրավունքների ապահովումը: <<Կրթության մատչելիության ապահովում>> ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի 7 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում (դպրոցներում) դրամաշնորհային ծրագրով գործում են նախադպրոցական խմբեր:

Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրի շրջանակներում շարունակվում են ուսուցիչների վերապատրաստման աշխատանքները, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ: «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան 2016 թվականի ընթացքում 535 ուսուցիչների տնօրենների և նախակրթարանների դաստիարակների համար անց է կացվել վերապատրաստման դասընթացներ:

<<Վորլդ Վիժն ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին կազմակերպվել են դասընթացներ, հանդիպումներ, սեմինարներ: Իրականացված դասընթացների, հանդիպումների, միջոցառումների, քննարկումների համար հատկացված գումարի արժեքն է 12 մլն դրամ:

Աղյուսակ 1. Կրթության ոլորտի 2016թ. թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքային ցուցանիշները

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	Փաստացի
Բարձրացնել կրթական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը Սյունիքի մարզում	1. Համախառն ընդգրկվածությունը հիմնական դպրոցում 2. Աշակերտ – ուսուցիչ հարաբերակցությունը՝ հանրակրթության բնագավառում 3. Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների թիվը 4. 3-6 տարեկան երեխաների նախադպրոցական հաստատություններում ընդգրկվածության տեսակարար կշիռը այդ տարիքի երեխաների ընդհանուր թվում 5. Հանրակրթական ծառայությունների որակից աշակերտների և ծնողների բավարարվածության աստիճան 6. ԲՈՒՀ ընդունված դպրոցի շրջանավարտների տեսակարար կշիռը տվյալ տարվա շրջանավարտների ընդհանուր թվաքանակի մեջ	99.5% 7,3:1 46 46% 85% 40%	99.5% 7,3:1 48 51.35% 93% 58.35%
Դպրոցների մարզադահլիճների և խաղահրապարակների վերանորոգում, մարզագույքով և տեխնիկական պարագաներով հագեցում	Բարեկարգված մարզադահլիճներ և խաղահրապարակներ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը	9.2 %	9.2 %
Ջեռուցման լոկալ համակարգի ներդրում	Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցներում սովորող աշակերտների թիվը	32,5 11600 աշակերտ	32,5 10068 աշակերտ
Համակարգչային դասասենյակների ստեղծում, համալրում և ինտերնետ կապով ապահովում	Համակարգչային դասասենյակներ ունեցող դպրոցների թիվը Ինտերնետ կապով ապահովված դպրոցների թիվը	102 114	102 114
Ուսուցիչների մասնագիտական	Որակավորման բարձրացման, մեկ կամ		

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

վերապատրաստման դասընթացների պարբերաբար կազմակերպում, կրթության օրենսդրության մասին իրազեկում	մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ուսուցիչների թիվ Համակարգչին տիրապետող ուսուցիչների թիվ	460 1300	535 1300
Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապը ամրապնդելու նպատակով	Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	90.99	90.99
Դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցում	Մարզի 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում /հազ դրամ/	785.6	0
Ուսուցիչների պարտադիր ատեստավորման կազմակերպում «Հանրակրթության մասին ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան	Նախապատրաստական աշխատանքների իրականացում ատեստավորման 1-ին փուլի մասնակից ուսուցիչների համար	20%	20%
Աշակերտական խորհուրդների անդամների համար դասընթացների կազմակերպում	Մարզի 18 համայնքների դպրոցների աշակերտական խորհուրդի անդամների հետ դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	4350.0	507.5
Սոցիալապես անապահով, ծնողազուրկ, բազմազավակ ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում	Մանկական առողջարարական ճամբարներում ամառային հանգստի կազմակերպում /հազ դրամ/	11920.0 /1670 աշակերտ/	1390.3 /195 աշակերտ /
Նախադպրոցական հաստատությունների ուսումնանյութական բազայի թարմացում	Վերանորոգվել է Կապանի թ. 7, պատուհանները	49014,540	14396.74
Կիրակնօրյա դպրոցի հիմնադրում և աջակցություն	Կապանի, Մեղրիի և Ագարակի կիրակնօրյա դպրոցներին աջակցություն /հազ դրամ/	3918.0	0
Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում բարեկարգման ծրագրերի, շինարարական վերանորոգման աշխատանքների իրականացում, աշակերտների նախաձեռնությամբ իրականացված ծրագրեր, դիտողական պարագաների տրամադրում, համակարգիչների նվիրաբերում, դպրոցների աջակցության ծրագրերի իրագործում	Հիմնանորոգման աշխատանքներ են իրականացվելու Մեղրի թ 1. դպրոցում, և կկառուցվի Ագարակ քաղաքի դպրոցի կցակառույցի մասնաշենքը	160000.0	0

4.1.3 Խնդիրները

Չնայած ՀՀ կառավարության կողմից ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներին և ձեռքբերումներին, ուսման որակ և մատչելիություն ապահովելու համար դեռևս դանդաղ է ընթանում դպրոցի նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման և հագեցվածության գործընթացը, մասնավորապես՝ գյուղական դպրոցների լաբորատոր սարքավորումներով, որակյալ ինտերնետ կապով, կոշտ գույքով ապահովվածությունը:

Դպրոցականների ամառային հանգստի լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպման համար խիստ նպատակահարմար է օգտագործել մարզի յուրահատուկ բնակլիմայական և ռեկրեացիոն ռեսուրսները՝ շեշտը հիմնականում դնելով վրանային ճամբարների ստեղծմանը:

Ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը վերջնական ավարտին հասցնելու նպատակով աշխատանքները շարունակվում են: Մարզի 70 դպրոցների հատկացվել է ուսումնական քիմիական սարքավորումներ:

4.1.4 Քաղած դասերը և հետազա քայլերը

Ոլորտի առջև կանգնած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է լուրջ ֆինանսական միջոցներ:

Դպրոցների ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը գտնվում է ավարտման փուլում: Այն ավարտին հասցնելու համար պահանջում է ֆինանսական ներդրումներ, որն անհրաժեշտ է իրականացնել բացառապես ՀՀ պետական բյուջեի հաշվին: Առաջիկայում ԿԳ նախարարությանը կներկայացվի մարզի այն դպրոցների ցանկը, որոնք առաջիկա 5 տարիների ընթացքում ուսումնական զենք ստանալու համար չեն կարող կահավորել զետեղարաններ:

Ոլորտում որպես հիմնախնդիրներ են մնում հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների հիմնանորոգման և նյութատեխնիկական բազայի նորացման ու արդիականացման խնդիրները:

Ժամանակն է պետական կրթական առանձին քաղաքականություն իրականացնել գյուղական դպրոցի նկատմամբ, հնարավորություն ստեղծել լուծելու այն կարևորագույն, առաջնահերթ խնդիրները, որոնք տեղերում խոչընդոտում են այդ դպրոցների գործունեության բարելավման գործընթացը: Ժողովրդագրական բացասական միտումների հետ կապված բավականին լուրջ հիմնախնդիր է դարձել մարզի սահմանամերձ, լեռնային սակավաթիվ բնակչությամբ համայնքներում գյուղական դպրոցի պահպանության խնդիրը: Առկա միտումների պահպանման դեպքում առանձին համայնքներ կկանգնեն դպրոցների փակման վտանգի առջև, ինչն իր հերթին զգալի բացասական ազդեցություն կունենա գյուղապահպանության խնդրին:

4.2. ՄՇԱԿՈՒՅԹ, ՍՊՈՐՏ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԵՐ

4.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2016թ. 1-ին կիսամյակում մշակույթի և սպորտի բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2016թ. 1-ին կիսամյակում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հոբելյաններ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.2.2 Իրականացման առաջընթացը

2016թ. 1-ին կիսամյակում պետական բյուջեով ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանին հատկացված 7,171 մլն դրամ գումարից 800 հազար դրամ ծախսվել է <<Երազ իմ երկիր>> խորագրով մարզային մշակութային միջոցառման իրականացման նպատակով: Հաշվետու ժամանակահատվածում բազմաթիվ մշակութային և սպորտային միջոցառումներ իրականացվել են նաև համայնքային և այլ դոնոր կազմակերպությունների ֆինանսական միջոցների հաշվին:

Հաշվետու ժամանակահատվածում անհրաժեշտ աշխատանքներ են իրականացվել մարզի մշակութային և սպորտային, երաժշտական կրթական հաստատությունների աշխատանքների կազմակերպման, մշակութային և սպորտային կառույցների վերանորոգման, անհրաժեշտ գույքի և սարքավորումների ձեռքբերման ուղղությամբ:

2016թ. 1-ին կիսամյակում իրականացվել են մշակութային օբյեկտների շուրջ 105 մլն. դրամի շինվերանորոգման աշխատանքներ, այդ թվում՝ Կապանի Ա. Խաչատրյանի անվան թիվ 1 երաժշտական դպրոցում՝ 28 մլն. դրամ, Վաղատնի Որոտնավանքում՝ 12 մլն. դրամ, Տեղի Սբ. Գևորգ եկեղեցում՝ 20 մլն. դրամ և Գորիսի Սերո Խանզադյանի տուն թանգարանում՝ 44 մլն. դրամ:

Աղյուսակ 2. Մշակույթի և սպորտի ոլորտի 2016թ. 1-ին կիսամյակի արդյունքային ցուցանիշները.

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	2016թ. փաստացի /հազ. դրամ/
Մշակույթի և մարզական հաստատությունների շենքերի հիմնանորոգում և նյութատեխնիկական բազայի բարելավում	Հիմնանորոգվող մշակութային օբյեկտների թիվը Ներդրումների չափը	4 152509,3	2 41.031
Մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպում	Մարզային մշակութային միջոցառումների կազմակերպում	7171,0	800.0

4.2.3 Խնդիրները

Չնայած իրականացված աշխատանքներին դեռևս շարունակում են հրատապ մնալ մարզի մշակույթի և սպորտային հաստատությունների վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման, ջեռուցման համակարգերի ներդրման հարցերը:

4.2.4 Քաղաքի դասերը և հետագա քայլերը

Հաշվետու ժամանակաընթացքում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպված մշակութային և սպորտային միջոցառումները էական ազդեցություն են թողել մարզի բնակչության գեղագիտական դաստիարակության, ազատ ժամանցի կազմակերպման, մատաղ սերնդի հայրենասիրական և հոգևոր դաստիարակության վրա:

Առաջին կիսամյակում կարևորվել է կազմակերպվող միջոցառումներին բնակչության ակտիվ մասնակցությունը, մշակութային և սպորտային միջոցառումների բարձր մակարդակով կազմակերպումը և հոգևոր մշակութային կրթության ուղղությամբ աշխատանքների ակտիվացումը:

2016թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում մշակույթի և սպորտի բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2016թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հոբելյաններ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ,

գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.3. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

4.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2016 թվականի աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումները ընդգրկում են՝ մարզի տարածաշրջաններում գործող առողջապահական կառույցների համաչափ զարգացումը, առողջության առաջնային պահպանման, մոր և մանկան առողջության, հիվանդանոցային և շտապ օգնության ծառայությունների որակի ու մատչելիության բարձրացումը: Առանձնակի ուշադրություն է դարձվել գյուղական բնակչության բուժօգնության, մոր և մանկան առողջության պահպանման, իմունոկանխարգելման և վերարտադրողական առողջության ոլորտներում ցուցաբերված ծառայությունների որակի ապահովման վրա: Հաշվետու ժամանակահատվածում կարևորվորվել են նաև համակարգի ֆինանսական միջոցների արդյունավետ կառավարման խնդիրները: Ուշադրության կենտրոնում էր տարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելման ու հակազդելուն ուղղված ազգային ծրագրերում մշակված միջոցառումների իրականացման գործընթացը, բնակչության սանիտարաէպիդեմիոլոգիական անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցառումները:

Անցած ժամանակահատվածում առողջության առաջնային պահպանման ոլորտում առանձնակի ուշադրություն է դարձվել ՀՀ Սյունիքի մարզի գյուղական բնակավայրերում բնակչությանը պետական պատվերի շրջանակներում մատուցվող որակյալ արտահիվանդանոցային բուժօգնության համաչափության ապահովման գործընթացը, այն է. առողջության առաջնային պահպանման որակի ցուցանիշների (առողջության սկրինինգների, ինչպես նաև դիսպանսեր հսկողության տակ գտնվողների վարման ծավալների) ապահովումը, լաբորատոր-գործիքային և նեղ մասնագիտական բուժօգնության բարելավումը, որոնք գրեթե հասանելի են բնակչության համար անգամ բուժակ-մանկաբարձական կետերի մակարդակով: ԱԱՊ ոլորտում կարևորվել է նաև զանգվածային ոչ վարակիչ հիվանդությունների վաղ բացահայտմանն ուղղված առողջության սկրինինգների իրականացման աշխատանքները: Միաժամանակ ուշադրություն է դարձվել նաև դիսպանսերային բուժօգնություն ստացողների շրջանում հիվանդությունների բարդությունների կանխարգելման նպատակով իրականացվող սկրինինգների լիարժեք կատարման գործընթացը: Այս բնագավառում և նշված մակարդակում կարևորագույն նպատակներից էր նաև սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկված անձանց անվճար և արտոնյալ պայմաններով դեղերով սպասարկման գործընթացի որակի ապահովումը:

Ծրագրային մակարդակով, ինչպես նշվել է, 2016 թվականին շեշտը դրվել է նույնպես մոր և մանկան առողջության պահպանման, հիվանդանոցային և շտապ օգնության ծառայությունների արդիականացման, ինչպես նաև վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելման, բնակչության հակահամաճարակային և սանիտարաէպիդեմիոլոգիական անվտանգությունն ապահովող միջոցառումների վրա:

Մոր և մանկան առողջության պահպանման ուղղությամբ շեշտը դրվել է մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը ինչպես առաջնային օղակում, այնպես էլ երկրորդային մակարդակում:

Շտապ օգնության ծառայության գծով ուշադրության կենտրոնում էր ծառայության որակի բարձրացման և մատչելիության ու հասանելիության ապահովումը՝ հատկապես գյուղաբնակների համար:

Հիվանդանոցային և նեղ մասնագիտացված ծառայությունների գծով 2016 թվականին շեշտը նույնպես դրվել է մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը ինչպես նաև նոր, և մարզի բնակչությանը համար արդի և խիստ անհրաժեշտ ծառայությունների ներդրման գործընթացի վրա:

Անցած ժամանակահատվածում ուշադրության կենտրոնում էր ֆինանսնսական միջոցների արդյունավետ և նպատակային կառավարման գործընթացը, որի բաղադրիչներից էր նաև հակակոռուպցիոն միջաջառումների իրականացումը:

4.3.2 Իրականացման առաջընթացը

Առողջության առաջնային պահպանման ոլորտում 2016 թվականի անցած ժամանակահատվածում իրականացվել է՝

1) առողջության սկրինինգների մեջ բնակչության ընդգրկվածության ցուցանիշի բարձրացում, հնարավորինս չափով ապահովվել է դիսպանսերային հիվանդների մոտ բարդությունների կանխարգելմանն ուղղված անհրաժեշտ սկրինինգների ծավալները;

2) իրականացվել է մարզի բուժական կաբարձական կետերի նյութատեխնիկական բազայի մասնակի բարելավում, այն է՝ բուժական կաբարձական կետերի վերանորոգում, հոսող ջրով ապահովում, սկրինինգների իրականացման համար ժամանակակից և անհրաժեշտ սարքավորումների տրամադրում;

3) իրականացվել է առողջության առաջնային պահպանում իրականացնող բուժանձնակազմի շարունակական կրթում;

Մոր և մանկան առողջության պահպանման ուղղությամբ շեշտը դրվել է մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը ինչպես առաջնային օղակում, այնպես էլ երկրորդային մակարդակում: 2016 թվականին այս առումով իրականացվել է՝

1) երեխաներին առողջության սկրինինգներում ընդգրկվածության բարձր տոկոսի, դիսպանսեր հսկողության տակ գտնվող երեխաների վարման ամբողջ ծավալի ապահովումը, կանանց մոտ օնկոլոգիական հիվանդությունների վաղ բացահայտման նպատակով սկրինինգների լայն կիրառումը:

2) Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով համաձայն ՀՀ ԱՆ 2014 թվականի թիվ 37 Ա հրամանով ամրագրված հիվանդանոցային, այդ թվում նաև մանկական և մանկաբարձական բուժօգնության գծով ապահովվել է որակի ցուցանիշների բարձր մակարդակը: Անցած ժամանակահատվածում իրականացվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնք ուղղված էին մանկական, վաղ տարիքի երեխաների, ինչպես նաև պերինատալ մահացության ցուցանիշների նվազեցմանը:

3) 2016 թվականին շարունակվել է վերը նշված ծառայություններ մատուցող բուժաշխատողների (ինչպես բժշկների, այնպես էլ միջին բուժաշխատողների) շարունակական կրթումը, առանձնակի ուշադրություն է դարձվել այն օղակների վրա, որոնք պետք է նպաստեն սկրինինգների լայն ներդրման գործընթացին:

4) շարունակվել է մոր և մանկան բուժօգնություն ցուցաբերող ծառայությունների տեխնիկական հագեցումը

Շտապ օգնության ծառայության գծով ուշադրության կենտրոնում էր ծառայության որակի բարձրացման և մատչելիության ու հասանելիության ապահովումը՝ հատկապես գյուղաբնակների համար:

Նշված ժամանակահատվածում ԲԿ-երի շտապ օգնության ծառայությունների ավտոպարկը ամբողջովին հագեցվել են GPS-սարքերով՝ հանրապետության միասնական համակարգում ընդգրկելու նպատակով:

Հիվանդանոցային և նեղ մասնագիտացված ծառայությունների գծով 2016 թվականին շեշտը նույնպես դրվել է մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը ինչպես նաև նոր, և մարզի բնակչությանը համար արդի և խիստ անհրաժեշտ ծառայությունների ներդրման գործընթացի վրա, մասնավորապես վերաբացվել է <<Գորիսի ԲԿ>>ՓԲԸ-ի հիվանդանոցային հակատուբերկուլոզային բաժանմունքը: Շարունակվել է նաև պաթոլոգոանատոմիական ծառայության արդիականացման գործընթացը:

1) բոլոր ընկերություններում շարունակում է գործել ՀՀ ԱՆ 2014 թվականի թիվ 37 Ա հրամանով ամրագրված հիվանդանոցային բուժօգնության որակի ցուցանիշների համակարգը: Մարզում շարունակվում է մնալ արդի հերիաթրիկ և պալիատիվ ծառայությունների անհրաժեշտության գնահատման և ներդրման գործընթացը:

2) հաշվետու ժամանակահատվածում շարունակվել է երկրորդային մակարդակում բժշկական ծառայություններ մատուցող մասնագետների շարունակական կրթումը, ինչպես նաև իրականացվել են աշխատանքներ բժշկների հետբուհական մասնագիտացման գործընթացը նպատակային դարձնելու ուղղությամբ: Կլինիկական օրդինատուրայում պետական պատվերով ուսանելու նպատակով ՀՀ առողջապահության նախարարին ներկայացվել են միջնորդագրեր՝ մարզի համար արդի մասնագիտությունների գծով:

3) շարունակվել է հիվանդանոցային բուժօգնություն իրականացնող ընկերությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավումը. շարունակվում են <<Սիսիանի ԲԿ>>ՓԲԸ որոշ ծառայությունների հիմնանորոգման աշխատանքները, մասնավորապես արդիականացվում է պատոլոգոանատոմիական ծառայությունը: 2016 թվականին սկզբին <<Մեղրու ՏԲԿ>>ՓԲԸ իր գործունեությունն է ծավալել նորակառույց և ժամանակակից սարքավորումներով հագեցված բժշկական կենտրոնում:

Առողջապահական համակարգի ֆինանսնսական միջոցների արդյունավետ և նպատակային կառավարման գործընթացը նույնպես եղել է ուշադրության կենտրոնում, որի բաղադրիչներից էր նաև հակակոռուպցիոն միջաջառումների իրականացումը, մասնավորապես.

1) հնարավորինս ապահովվել է առողջապահական համակարգում պետական գնումների գործընթացի հրապարակայնությունը և թափանցելիությունը,

2) իրականացվել է մատուցված ծառայությունների որակի մշտադիտարկում, գնահատումը և արդյունքների ամփոփում

3) սահմանվել է հսկողություն սուբլենցիաներով ֆինանսավորվող համայնքներում իրականացված առողջապահական ծրագրերի նկատմամբ:

2016 թվականին առանձնակի ուշադրություն է դարձվել մարզում հակահամաճարակային և **սանիտարահիգիենիկ միջոցառումների, վարակիչ հիվանդությունների ու թունավորումների կանխարգելման գործընթացի արդիականացման վրա:** Այս նպատակով.

- 1) Իրականացվել է իմունոկանխարգելման գործընթացի խթանում՝
ա/ ԱԱՊ օղակում իրականացվել է իմունոկանխարգելման կաբինետների վերազինում, մասնավորապես բոլոր կաբինետները հագեցվել են ժամանակակից սառնարաններով,
բ/ իմունոկանխարգելման բնագավառում աշխատող անձնակազմը ենթարկվել է շարունակական կրթման
գ/ իրականացվել է իմունոկանխարգելման գործընթացի վերաբերյալ բնակչության լայն իրազեկում
- 2) Իրականացվել է բնակավայրերի, հատկապես գյուղական, ջրամատակարարման համակարգերի գույքագրում, ներքին ցանցերի հրատապ վերանորոգում, ինչպես նաև խմելու ջրի վարակազերծման գործընթացի նկատմամբ մոնիտորինգային գործընթացի արդիականացում:

2016թ. պետության կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնության և սպասարկման շրջանակներում առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման հաստատված ծավալը կկազմի մոտ 2.1 մլրդ դրամ, այդ թվում հիվանդանոցային բուժօգնության գծով՝ 1.0 մլրդ դրամ, արտահիվանդանոցային, բուժ. օգնության գծով՝ մոտ 1.1 մլրդ դրամ:

2016թ. ՀՀ պետական բյուջեով կիրականացվի մոր և մանկան բժշկական ծառայության ծրագիր՝ 370.6 մլն դրամով: 2016 թվականի անցած հինգ ամիսների կտրվածքով նշված ծրագրի շրջանակներում գլոբալ բյուջեի կատարողականը կազմել է 192.17 մլն դրամ:

Աղյուսակ 3 Առողջապահության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Թիրախ	2016 փաստացի
Ռազմավարական նպատակ 1 Բժշկական ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում			
Ծրագիր 1 Արտահիվանդանոցային բ.օգ. որակի բարելավում 1.1 բարձրացնել բոլոր տեսակի սկրինինգների մեջ առողջ բնակչության և հիվանդների ընդգրկվածության աստիճանը	1.Սկրինինգային ծրագրերի՝ /գարկերակային ճնշման չափում, կրծքագեղձի, արգանդի վզիկի, շականակագեղձի քաղցքեղ վաղ հայտնաբերում/ ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը ըստ տարիքի	88-92%	87%

1. 2 Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացում	- Ստեղծել անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղ ստացողների ռեեստր * Ստեղծել առաջին անհրաժեշտության դեղերի ռեեստր	2016-2017 թթ. 2016-2017 թթ.	Ընթացքի մեջ է Ընթացքի մեջ է
1.4 Լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և մատչելիության բարձրացում մարզի ամբողջ բնակչության համար Առաջնահերթ միջոցառումներ Արտահիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում, որակը բնորոշող նոր ցուցանիշների ներդրում	- ա/ ախտորոշման համար Երևան ուղեգրված հիվանդների տեսակարար կշիռը հետազոտված հիվանդների ընդհանուր թվի մեջ - բ/ գյուղական համայնքներում արտագնա ախտորոշիչ այցելությունների հաճախականության բարձրացում	ա/ ոչ ավելին քան 10 % բ/Կրկնակի անգամ հաճախականության բարձրացում	18% Ընթացքի մեջ է
Ծրագիր 2 Հիվանդանոցային /երկրորդ մակարդակի/ ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում 2.1 երկրորդ մակարդակի հիվանդանոցային ծառայության որակի և մատչելիության բարելավում	ՀՀ առողջապահության նախարարի 2014 թվականի թիվ 37 հրամանով համաձայն պահանջվող ցուցանիշների ապահովում	Եռամսյակային պարբերականության համապատասխան հաշվետվությունների ներկայացում	Ապահովվում է

2.2 շտապ օգնության ծառայությունների բարելավում	գ ա/առավելագույն ժամկետը /30 րոպից ավելին՝ կանչը ստանալու և սպասարկելու մեջ ընկած ժամանակահատված/ գերազանցող կանչերի թվի բացառում	30 րոպից ավելին՝ կանչը ստանալու և սպասարկելու մեջ ընկած ժամանակահատվածի ապահովում	Ապահովվել է
Առաջնահերթ միջոցառումներ Հիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում	բ/ սպասարկված մասնագիտացված կանչերի տեսակարար կշիռը բարձրացում	Մանկաբուժական և սրտաբանական կանչերի մասնագիտացված բրիգադների միջոցով շտապ օգնության կանչերի իրականացում	Ապահովվել է Կապանի և Գորիսի ԲԿ-ում

Ծրագիր3 Մոր և մանկան առողջության պահպանման ծառայությունների բարելավում 3.1 Արտահիվանդանոցային օղակում 3.2 Հիվանդանոցային օղակում Առաջնահերթ միջոցառումներ մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում, մայրական մահացության բացառում, մանկական և պերինատալ մահացության նվազեցում	ա/ Առողջ երեխաներին սկրինինգային ծրագրերի մեջ բարձր ընդգրկվածության ապահովում՝ առողջ երեխային վարման ծավալի ապահովում բ/Կրծքով սնուցվող երեխաների բարձր տեսակարար կշիռ գ/ Քաղցքեղի վաղ հայտնաբերման սկրինինգների մեջ կանանց ընդգրկվածության բարձր տոկոս դ/ ՄՀԻՎ ապահովում ամբուլատոր պայմաններում ե/ Դիսպանդեր հսկողության տակ գտնվող երեխաների վարման ծավալի ապահովում զ/Մանկական մահացության ցուցանիշի նվազում ա/ Մայրական մահացության բացառում բ/Պերինատալ մահացության նվազեցում / / գ/Երեխաների կրկնակի հոսպիտալիզացիայի թվի նվազում դ/Հղիության ախտաբանության ընթացքով կրկնակի հոսպիտալիզացիայի նվազում	100% 70% և ավելին 30% և ավելին 100% 100% մինչև 7 %o 0 մինչև 9 %o Բացառել Բացառել	100% Ապահովվել է Չի ապահովվել 100% 60 % 2.8%o 0 13.5%o Նվազել է Նվազել է
Ռազմավարական նպատակ 2 0 Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում			
Ծրագիր 1 Բուժ. հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում Առաջնահերթ միջոցառումներ ՀՀ Սյունիքի	ա/ՀՀ Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>>նոր մասնաշենքի կառուցում/համաշխարհային / ՀԲ վարկային ծրագրով/ բ/Մարզի ԲԿ-երի շենքային պայմանների բարելավում	Ավարտ Սիսիանի ԲԿ դիսաներթարանի կառուցում	Ավարտվել է Ընթացքի մեջ է

մարզպետարանի կողմից հսկողության իրականացում ժամանակացույցի շեղումները բացառելու նպատակով, ստեղծել բարենպաստ ներդրումային պայմաններ միջազգային կազմակերպությունների և անհատների համար			
Ծրագիր 2 Բուժհաստատությունների տեխնիկական ռեսուրսների բարելավում <i>Առաջնահերթ միջոցառումներ</i> Սարքավորումների հասցեական բաշխման նկատմամբ հսկողության սահմանում, ստեղծել բարենպաստ ներդրումային պայմաններ միջազգային կազմակերպությունների և անհատ ներդրողների համար	ա/ԱԱՊԿ կազմում գործող ԲՄԿ հագեցում անհրաժեշտ միջոցներով որակի նոր ցուցանիշների ներդրման գործընթացը ապահովելու նպատակով բ/ԱԱՊԿ-ին սանիտարական տրանսպորտի տրամադրում գ/Շտապ օգնության ծառայության ավտոպարկը հագեցում GPS համակարգով	ա/Անհրաժեշտ սարքավորումներ ի առկայություն բ/Սանիտարական տրանսպորտի առկայություն գ/ 100%	ա/Ապահովվել է բ/ Չի ապահովվել գ/100%
Ծրագիր 3 Բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավում <i>Առաջնահերթ միջոցառումներ</i> ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից ուղեգրված մասնագետների կենցաղային	ա/ Նեղ մասնագիտական հետդիպլոմային նպատակային կրթում պետական պատվերի շրջանակներում՝ մարզում հրատապ պահանջվող մասնագիտությունների գծով բ/ ԱԱՊ ոլորտի բժիշկների, միջին բուժանձնակազմի շարունակական կրթում՝ <<Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի>>, Մալարիա, ՄԻԱՎ-ի և այլ տարափոխիկ հիվանդությունների ազգային ծրագրի շրջանակներում և	ա/Կլինիկական օրդինատուրայում սովորելու միջնորդագրի ներկայացում բ/Իրականացված դասընթացներում մասնակցության ապահովում	ա/3 մասնագիտությունների գծով ներկայացված է միջնորդություն բ/ապահովված է

պայմանների ապահովման նկատմամբ հսկողության սահմանում:	ոչտարափոխիկ հիվանդությունների բարդությունների կանխարգելում թեմաներով զ/ Գործուղված նորավարտ և ՀՀ ԱՆ կողմից գործուղված բարձրոկ մասնագետների արտոնյալ կենցաղային պայմանների ապահովում	զ/Գործուղված բժշկների կենցաղային արտոնյալ պայմանների ապահովում	զ/ապահովվել է
Ռազմավարական նպատակ 3 Մարզում հակահամաճարակային անվտանգության և սանիտարահիգիենիկ միջոցառումների, վարակիչ հիվանդությունների ու թունավորումների կանխարգելման գործընթացի արդիականացում			
Ծրագիր 1 Իրականացնել իմունոկանխարգելման գործընթացի խթանում՝ Առաջնահերթ միջոցառումներ Բարելավել իմունոկանխարգելման գործընթացում ընդգրկվածության բավարար մակարդակը, բացառել հետպատվաստումային անբարենպաստ բարդությունները	ա/ ԱԱՊ օղակում իրականացնել իմունոկանխարգելման կաբինետների վերազինում բ/Շարունակել իմունոկանխարգելման բնագավառում աշխատող անձնակազմի կրթման գործընթացը գ/Իրականացնել իմունոկանխարգելման գործընթացի վերաբերյալ բնակչության լայն իրազեկում	ա/անհրաժեշտ սարքավորումներ ի առկայություն բ/Համապատասխան դասընթացների իրականացում գ/Իրականացնել բնակչության հետ հանդիպումներ իմունոկանխարգելման գործընթացի անհրաժեշտության վերաբերյալ	ա/Ապահովվել է բ/Իրականացվել են գ/Ընթացքի մեջ է
Ծրագիր 2 Մարզում հակահամաճարակային և սանիտարահիգիենիկ միջոցառումների, վարակիչ հիվանդությունների ու թունավորումների կանխարգելման գործընթացի արդիականացում	ա/ Իրականացնել գյուղական բնակավայրերում ջրամատակարարման համակարգերի ներքին ցանցի հրատապ վերանորոգում,	ա/Իրականացվում է գյուղական համայնքների ներքին ջրային ցանցերի գույքագրում և վիճակի գնահատում	ա/Ընթացքի մեջ է

Առաջնահերթ միջոցառումներ Բացառել մարզում վարակիչ հիվանդությունների զանգվածային տարածումը			
Ռազմավարական նպատակ 4 Հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացում			
Ծրագիր 1 Ոլորտում ֆինանսական միջոցների արդյուվետ և նպատակային կառավարում Առաջնահերթ միջոցառումներ Գնումների գործընթացի նկատմամբ հսկողության սահմանում, մատուցված ծառայությունների որակի մշտադիտարկման իրականացում	1) Ապահովել պետական գնումների գործընթացի հրապարակայնությունը և թափանցիկությունը, բացառել գործընթացի իրականացման ընթացքում շեղումները 2) Իրականացնել մատուցված ծառայությունների որակի մշտադիտարկում , գնահատում և արդյունքների լայն հրապարակում	1/ Համակարգում գնումների գործընթացը իրականացնել համաձայն << Գնումների մասին >> ՀՀ օրենքին 2/ Որակի ցուցանիշների ամփոփում և հրապարակում	1/ Ապահովվել է 2/ Ընթացքի մեջ է

4.3.3 Խնդիրները

Բժշկական արդյունավետության բարձրացման կարևոր բաղադրիչներից մեկը արտահիվանդանոցային բուժօգնության բարելավումն է: ԱԱՊ ոլորտում կանխարգելիչ սկրինինգների կիրառման ցուցանիշները բարձրացվել են, սակայն ՀՀ Սյունիքի մարզի աշխարհագրական և դեմոգրաֆիկ առանձնահատկությունները դեռ թույլ չեն տալիս սկրինինգային բոլոր ծրագրերում ապահովել բարձր ընդգրկվածության ցուցանիշ գյուղական բնակչության համար, մասնավորապես յն վերաբերվում է արգանդի վզիկի քաղցկեղի վաղ հայտնաբերման սկրինինգին:

Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի թիրախային ցուցանիշը մասամբ ապահովվել է, սակայն այս գործընթացի որակը ապահովելու համար անհրաժեշտ է տրամադրվող դեղորայքի ցանկը վերանայել, ընդգրկել արդի խմբերի դեղորայք, ինչպես նաև բոլոր կազմակերպություններում ապահովել

հիվանդների և այդ ծրագրով պահանջվող դեղորայքի պարբերական դինամիկական փոփոխության ենթարկվող ռեեստրի առկայությունը:

Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման առումով անհրաժեշտ է նվազեցնել պերինատալ մահացության և հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշները, բացառել մայրական մահացության դեպքերը, համաչափ զարգացնել պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժությունը, բացառել ինչպես անհիմն հոսպիտալացումները այնպես էլ հոսպիտալիզացիայի անհիմն մերժումները:

Դեռևս ամբողջությամբ լուծված չէ բժշկական հաստատությունների մի շարք ծառայությունների ինչպես նյութատեխնիկական, այնպես էլ կադրային հագեցվածության խնդիրը՝ բժշկական կենտրոնների պաթոլոգաանատոմիական ծառայությունները, Գորիսի և Կապանի բժշկական կենտրոնների պոլիկլինիկական մասնաշենքերի հիմնանորոգումը, մարզում անհրաժեշտ է ունենալ համակարգչին տոմոգրաֆ սարքավորումը, գյուղական ԱԱՊԿ –ը ապահովված չեն տրանսպորտային միջոցներով:

4.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Ոլորտի առջև ծառացած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է.

1. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ <<Կապանի ԲԿ>> և <<Գորիսի ԲԿ>> ՓԲԸ-ի տեղամասային սկզբունքով աշխատող թերապևտների, մանկաբույժները, ինչպես նաև ընտանեկան բժշկների զգալի մասը կենսաթոշակային տարիքի են, ապա առողջության առաջնային պահպանման օղակում մասնագետների սերնդափոխության հարցը կրում է հրատապ բնույթ:

2. Գյուղական ազգաբնակչության նեղ մասնագիտական բուժօգնության և լաբորատոր-գործիքային հետազոտությունների մատչելիության, ինչպես նաև ԱԱՊ ոլորտում որակի ցուցանիշները ապահովելու համար, անհրաժեշտ է իրականացնել կանոնակարգված այցելություններ՝ հստակեցված և հաստատված հիմնադրի կողմից ժամանակացույցի համաձայն:

3. Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացը բարելավելու նպատակով և տրամադրվող դեղերի ցանկը ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել համագործակցություն այն համայնքների հետ, որոնք բժշկական ծրագրեր իրականացնելու համար նախատեսել են ֆինանսական միջոցներ: Բացի այդ, ընկերությունների կողմից այդ գործընթացը էլ ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով, անհրաժեշտ է արդիականացնել հիվանդների հաշվառման և անհրաժեշտ դեղորայքի պահանջարկի ու հաշվառման հաշվետվություններ ներկայացնելու գործընթացը, ավարտին հասցնել անվճար դեղամիջոցներ ստացողների և առաջին անհրաժեշտության համար պահանջվող դեղերի ռեեստրների ստեղծման գործընթացը:

4. Պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազեցման համար անհրաժեշտ է բացառել այն հանգամանքները, որոնք նպաստում են մանկական և պերինատալ մահացությանը, մասնավորապես այլ տարածքներից (հատկապես Քաշաթաղի շրջան) բարձր ռիսկի խմբերի հղիների նկատմամբ սահմանել հսկողություն, մարզի առաջատար մասնագետների միջոցով ցուցաբերել մեթոդական աջակցություն նշված տարածաշրջանների բուժաշխատողներին շրջանում:

5. Շարունակել իրականացնել արդի կադրային քաղաքականություն՝ այն է պետական պատվերի շրջանակներում միջնորդագիր տրամադրել միայն այն

մասնագիտությունների գծով, որոնք մարզի համար ունեն հրատապ նշանակություն՝ շտապ օգնության, նեոնատալ, մանկական անեստեզիոլոգիա և ռեանիմատոլոգիա, ակնաբուժություն, էնդոկրինոլոգիա, ֆթիզիատրիա, հոգեբուժություն մասնագիտությունների գծով: Միաժամանակ անհրաժեշտ է մարզում հրատապ պահանջվող բժշկական կադրերի աշխատանքը դարձնել գրավիչ՝ տրամադրելով արտոնություններ, սոցիալական երաշխիքներ:

6. Համակարգում կոռուպցիոն ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով անհրաժեշտ է ՀՀ Սյունիքի մարզպետին կից ստեղծել հասարակական առողջապահական խորհուրդ, որը կսահմանի համակարգի կառավարման նկատմամբ մշտադիտարկումը, արդյունքների ամփոփումը և հրապարակումը:

4.4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

4.4.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2016թ. մարզում սոցիալական աջակցության հիմնական նպատակն է բավարարել կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի հիմնական պահանջմունքները, ինչպես նաև օժանդակել նրանց սոցիալական, ֆինանսական խնդիրների լուծմանը: Այն կարող է իրագործվել սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացման, սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության միջոցառումների ընդլայնման, այդ կապակցության սոցիալական ծառայություններ մատուցող պետական և ոչ պետական կառույցների համագործակցության, սոցիալական ծառայություններ մատուցող կադրերի շարունակական վերապատրաստման, սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների համակարգի կառավարման բարելավման միջոցով: Կարևոր է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծումը:

Մարզում կապիտալի պակասի և ներդրումների ցածր մակարդակի արդյունք հանդիսացող գործազրկության պայմաններում տարբեր ոլորտների միասնական քաղաքականության իրականացմամբ է պայմանավորված զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման արդյունավետության բարձրացումը և գործազրկության նվազեցումը: Կարևոր է բնակչության արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումը և գործազուրկների մրցակցությունը բարձրացնելու նպատակով մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի քանակի ավելացումը:

Մարզի համար սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բնագավառում կարևորվում է սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների ընդլայնումը:

Նշված միջոցառումների իրականացման համար ակնկալվում է պետության և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

4.4.2 Իրականացման առաջընթացը

Խոցելի ընտանիքներին աջակցության ոլորտում մարզում շարունակվել է անապահով խավի անվճար սննդապահովման ծրագրի իրականացումը: <<Առաքելություն Հայաստան>> հասարակական բարեգործական կազմակերպության ֆինանսավորմամբ մարզում գործում է բարեգործական ճաշարան, որտեղ 236 հոգի օրական մեկ անգամ ստանում են տաք սնունդ:

Տարեցներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է տարեցների սոցիալական սպասարկման և խնամքի ծառայությունների տրամադրմանը: Վերջին տարիներին այս բնագավառում պետության

կողմից իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է տարեցների, և հատկապես միայնակ և հաշմանդամ տարեցների կյանքի պայմանների բարելավմանը: Արժվանիկ գյուղում գտնվող տարեցների սպասարկման կենտրոնում խնամվում են 10 շահառուներ:

Հաշմանդամներին հասարակության մեջ ինտեգրման գործընթացը ապահովելու համար մարզային հանձնաժողովի կողմից ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն է ներկայացվել հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ ծրագրային առաջարկներ 2016թ. տարեկան ծրագրերում ընդգրկելու նպատակով:

Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բնագավառը կատարելագործելու նպատակով մարզի 4 քաղաքներում ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառնության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծման համար առաջարկվել են տարածքներ:

Սոցիալական ծառայությունների և ծրագրերի վերաբերյալ հասարակության իրազեկման ոլորտում սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի և դրանցում ընդգրկվելու չափանիշների վերաբերյալ կիսամյակի ընթացքում հեռարձակվել է 6 հեռուստահաղորդում, որոնք նվիրված են եղել պետական նպաստների, զբաղվածության, ինչպես նաև նախկին ԽՍՀՄ խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993թ. հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման տրամադրման գործընթացներին:

01.07.2016թ. դրությամբ ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 4627 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 667.1 մլն դրամ գումարով: 2016թ. վեց ամիսներին ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 136 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 26.9 մլն. դրամ գումարով: Ընթացքի մեջ են ՀԽՍՀ խնայբանկում ներդրված ավանդների փոխհատուցման աշխատանքները:

Մարզի գերակա խնդիրներից մեկը մնում է սոցիալապես անապահով խավի բնակարանային ապահովության խնդիրը: Անհրաժեշտ է աշխատանքներ իրականացնել մարզի տարածքում սոցիալական բնակարանային ֆոնդի ստեղծման և զարգացման ուղղությամբ, ինչը կխթանի սոցիալապես անապահով խավին բնակարանային ապահովության խնդրի լուծմանը:

Ստորև ներկայացվում է իրականացված միջոցառումների արդյունքային ցուցանիշները:

Աղյուսակ 4 Սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության ոլորտի 2016թ. արդյունքային ցուցանիշները.

Սոցիալական ապահովություն և երեխաների պաշտպանություն			
		2016թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված կարիքների արժեքը /հազ. դրամ/	Փաստացի ֆինանսավորման չափը 01.07.2016թ. դրությամբ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2	Քաղաքային համայնքների մշակութային և սպորտային կենտրոններում թեք հարթակների կառուցում	1000.0	450.0
3	Գործազուրկների մասնագիտական ուսուցման կազմակերպում	20000.0	3686.5
4	Աշխատավարձի փոխհատուցում գործատուին, խոցելի խմբերին աշխատանքի տեղավորման նպատակով	18000.0	5214.5
5	Գործում առողջակրթական, վերականգնողական կենտրոնի ստեղծում	10000.0	0
6	Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոնների ստեղծում	120000.0	0

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
1. Ոլորտային նպատակ՝ Բարձրացնել սոցիալական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը մարզում	1. Սոցիալական ծառայությունների հասցեականությունից սոցիալապես խոցելի բնակչության բավարարվածության աստիճան	65%	65%
	2. Ծառայության որակից սոցիալապես խոցելի խմբերի բավարարվածության աստիճան	65%	65%
	3. Աշխատանքի տեղավորված գործազուրկներ	500	145

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
2. Բնակչության սոցիալական ծառայությունների ընդլայնում, որը կնպաստի խոցելի խմբերի համար մատուցվող ծառայությունների բազմազանությանը			
2.1 Խնամողների վերապատրաստում հաշմանդամների, ծերերի խնամքը, այդ թվում տնային խնամք իրականացնելու համար	Մարզում խնամողների մասնագիտական վերապատրաստում անցած կամավորների թիվը	15	8
2.2 Սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամների սննդապահովում	Հումանիտար ճաշարանների կողմից սպասարկվող բնակչության թվաքանակը	200	236
2.3 Ծերերի խնամքի ծառայությունների իրականացում	Բացի պետական տրանսֆերտներից խնամքի ծառայություններից օգտվող ծերերի թիվը	10	10
2.4 Հաշմանդամներին վերականգնողական, պրոտեզաօրթոպետ պարագաներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովում	Վերականգնողական և տեխնիկական անհրաժեշտ այլ միջոցներ ստացած հաշմանդամների թիվը	200	99
2.5 Տարբեր սպորտային միջոցառումներ մարզային մաշտաբով և պարաօլիմպիկ խաղերի անցկացում մարզում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը	60	25

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
2.6 Հաշմանդամների համար շրջակա միջավայրի մատչելիության ապահովումը	Քաղաքային համայնքներում թեք հարթակների կառուցում		
2.7 Հաշմանդամների համար առողջարանների ուղեգրերի ձեռք բերում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը	80	45
2.8 Գործազուրկների համար մասնագիտական վերապատրաստման միջոցառումների կազմակերպում	Մասնագիտական ուսուցումն ավարտածների թվաքանակը, նրանցից աշխատանքի տեղավորվածներ	150 30	10 0
3.Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բարելավում,ինչի արդյունքում խոցելի բնակչության սոցիալական սպասարկման գործում կավելանան համագործակցությամբ իրականացվող ծրագրերը			
3.1 ՀՀ-ների, ՏԻՄ-եր, ՍԾՏԳ-երի միջև տեղեկատվության փոխանակման, մարզի մակարդակով իրականացվող սոցիալական ծրագրերի համակարգման մեխանիզմների մշակում և ներդրում	ՀՀ-ների և ՏԻՄ-երի համատեղ սոցիալական ծրագրերի թիվը	10	6
3.2 Մարզի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում՝ նրանց սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների	Խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների բազայի առկայություն		Տվյալների բազան պարբերաբար թարմացվում է

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
ընդլայնման և հասցեականության բարձրացման նպատակով			
3.3 Մարզային երիտասարդական կազմակերպության զարգացում, երիտասարդների շրջանում կամավորական շարժման խթանում	Սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված կամավորների թիվը	50	50
4. Մարզում սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացում,ինչը կնպաստի մարզում սոցիալական ծառայությունների գործունեության հրապարակայնության, նրանց հաշվետվողականության աճին և հետևաբար նաև նրանց աշխատանքի նպատակայնության բարձրացմանը			
4.1 Մարզում սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների /պետական,հասարակական, միջազգային/ և նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակում և տարածում բնակչության լայն շերտերում	Սոցիալական ծրագրերի և ծառայություն մատուցողների մասին իրազեկված խոցելի բնակչության տեսակարար կշիռ	70%	70%
4.2 Մարզպետարանի սոցիալական ապահովության բաժնի, ՄԾՏԳ-ների կանոնավոր հաշվետվությունների ներկայացում	Սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ հեռուստատեսությամբ և թերթերի միջոցով տրամադրվող տեղեկատվության թիվը	15	6

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
բնակչությանը սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի, նրանց մեջ ընդգրկման չափանիշների վերաբերյալ:			
5. Սոցիալական ծառայությունների բնագավառի մասնագետների շարունակական վերապատրաստում			
5.1 Սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների մասնագետների շարունակական վերապատրաստում հմտությունների զարգացում /դասընթացներ, և այլն/	Դասընթացներին մասնակցածների թիվը /մարզպետարան և ՍԾՏԳ-ներ, ՏԻՄ, ՀԿ-ներ/	15	8
6. Երեխաների խնամքի կենտրոնների ստեղծում՝ ապահովելով սոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական և իրավաբանական ծառայություններ կյանքի դժվարին իրավիճակներում գտնվող երեխաներին և նրանց ընտանիքներին			
6.1 Դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների վերաբերյալ տվյալների բազայի ստեղծում	Մարզում դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների թիվը	1100	
6.2 Ժամանակավոր խնամքի կարիք ունեցող երեխաների ցերեկային կենտրոնների ստեղծում	Խնամքի և սոցիալ-հոգեբանական վերականգնողական աջակցության ծառայություններից օգտված երեխաների թիվը Գորիս քաղաքային	350	

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Կիսամյակ փաստացի
	համայնքում «Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոն»-ների ստեղծում	60.0 մլն դրամ	

4.4.3. Խնդիրները

Ներկա պայմաններում անհրաժեշտ է, որպեսզի արտացոլված կարևորագույն հիմնախնդիրները և միջոցառումների իրագործումը ետին պլան չմղվի, կրի շարունակական կատարելագործման բնույթ և հաշվի առնվի նաև տարածքային առանձնահատկությունները:

Մարզի համար սոցիալական պաշտպանության բնագավառում պետք է կարևորվի սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների, ինչպես նաև միայնակ տարեցների և հաշմանդամների տնային սպասարկման համակարգի ընդլայնումը:

Երիտասարդների գործազրկությունը լուրջ խնդիր է ՀՀ Սյունիքի մարզում: Իրավիճակն ավելի է բարդանում աշխատանք փնտրող երիտասարդների մասնագիտական ցածր կրթության մակարդակի և հմտությունների մակարդակի բարձրացման, նրանց ցանկության կամ հնարավորության բացակայության բերումով: Տեղեկատվական առկա բազան թույլ չի տալիս մոնիտորինգի ենթարկել ուսուցման համակարգը, աշխատանքի շուկան և նրանց մինչև գոյություն ունեցող կապերը, կանխատեսել աշխատանքի շուկայի կողմից պահանջվող հմտությունները և հետևաբար ուսուցման կարիքները:

Մարզում առաջնահերթ խնդիր է շարունակում մնալ Գորիս քաղաքային համայնքում «Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոն»-ի ստեղծման հարցը:

4.4.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը ոչ միշտ են զբաղվածության երաշխիք հանդիսանում: Զբաղվածության քաղաքականության այլ միջոցառումներին զուգահեռ, անհրաժեշտ է ուսուցումը համապատասխանեցնել աշխատանքի շուկայի պահանջներին: Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը պետք է ներդաշնակեցվի տնտեսության նոր պահանջներին համապատասխանեցնելու միջոցառումների ընդհանուր շրջանակների հետ: Դեռևս հստակ դիրքորոշում չի ձևավորվել առ այն, թե ուսուցման ինչպիսի կարիքներ պետք է բավարարեն կամ ինչպիսի հմտություններ պետք է ձեռք բերվեն, որպեսզի պատշաճ կերպով հասցեագրվեն տնտեսության կարիքները և առավելագույնի հասցվեն մասնագիտական հաստատությունների շրջանավարտներին և գործազուրկների հնարավորությունները աշխատանք գտնելու ուղղությամբ:

Հետագայում նույնպես հետևողական աշխատանքներ պետք է տարվեն սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացման ուղղությամբ:

Մարզում գործում են երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոններ, հասարակական կազմակերպությունների կողից իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում, որոնք կրում են ժամանակավոր բնույթ: Բնագավառում կարևորվում է պետական հովանավորչության հարցը, որպեսզի նշված կենտրոնների գործունեությունը չվտանգվի:

5. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

5.1 Քաղաքականության վերլուծություն

ՀՀ Սյունիքի մարզում 2016թ. ՄԶԾ կարևորագույն նպատակներից էր գյուղատնտեսության գործունեության համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների ձևավորման և կատարելագործման միջոցով բուսաբուծական և անասնապահական մթերքների ծավալների ավելացումը, արտադրության արդյունավետության բարձրացումը, իրացման խնդիրների լուծումը, որի արդյունքում կավելանա գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտները և կկրճատվի աղքատությունը գյուղական բնակավայրերում:

2016թ. ընթացքում գյուղատնտեսական աշխատանքներին և բերքահավաքին մասնակցել է միջին հաշվով մարզի առկա տեխնիկայի 80%-ը:

Մարզում կարևորում է նաև հացահատիկի սերմարտադրության, սերմաթարմացման և սորտափորձարկմանն ուղղված միջոցառումները, որոնց ուղղությամբ տարվում են համապատասխան աշխատանքներ:

2016թ. ընթացքում միջոցառումները հիմնականում ուղղվել են ֆերմերային և գյուղացիական տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին անասնապահության և դաշտավարության զարգացման ծրագրերում աջակցելու գործընթացներին:

5.2 Իրականացման առաջընթացը

Համաձայն ՀՀ կառավարության համապատասխան որոշումների <<<< հողօգտագործողներին 2016թ. գյուղատնտեսական աշխատանքների համար մատչելի գներով դիզվառելիք, ազոտական, ֆոսֆորական և կալիումական պարարտանյութերի ձեռք բերման նպատակով պետական աջակցության ծրագիրը հաստատելու մասին>>> ծրագրի շրջանակում մարզի պահանջարկի հիման վրա գյուղատնտեսական աշխատանքների կազմակերպման համար ՀՀ կառավարություն հայտ է ներկայացվել հողօգտագործողներին անհրաժեշտ 750000լ դիզվառելիքի /ընդհանուր արժեքը կազմում է 210.0 մլն.դրամ/, 2130 տոննա ազոտական պարարտանյութ /ընդհանուր արժեքը կազմում է 255,5 մլն.դրամ/, 80 տոննա կալիումական և 80տոննա ֆոսֆորական պարարտանյութ /ընդհանուր գումարները՝ 22.4 մլն դրամ/, մարզ է ներկրվել ամբողջությամբ, 267 տոննա գարու /ընդհանուր արժեքը կազմում է 34,7 մլն.դրամ/, 3,150 տոննա առվույտի /ընդհանուր արժեքը կազմում է 4,725 մլն.դրամ/ և 51,5 տոննա կորնզանի /ընդհանուր արժեքը կազմում է 19,055 մլն.դրամ/սերմացուի հայտ:

Սերմ արտադրողների միության և սերմ լաբորատորիայի հետ համատեղ կազմակերպել և իրականացրել է սերմերի արտադրության և վաճառքի աշխատանքները, ապահովել է որակյալ և կոնդիցիոն սերմերի արտադրություն:

Համակարգվել և օժանդակվել է գյուղացիական և ֆերմերային տնտեսությունների կողմից արտադրվող գյուղատնտեսական մթերքների /միս, կաթ, պտուղ, կարտոֆիլ, բանջար/ իրացման աշխատանքներին:

Ուշադրություն է դարձվել ոռոգման համակարգի վերանորոգման և կոմպլեկտավոր աշխատանքներին:

Մաքրվել է ոռոգման ներքին ցանցը, բոլոր հայտ ներկայացրած գյուղացիական և ֆերմերային տնտեսություններին տրվել է անհրաժեշտ քանակի ոռոգման ջուր: Ոռոգվող հողատարածքը կազմում է 1468հա:

2016թ. շարունակվում է ուշադրության կենտրոնում մնալ ոռոգման սեզոնում գոյություն ունեցող համակարգերի և ոռոգման կարիքների գույքագրումը և համակարգումը, էներգակիրների ծախսերի կրճատումը, համայնքներում ոռոգելի և խմելու ջրի վերաբերյալ առկա խնդիրների ուսումնասիրումը և դրանց լուծման միջոցառումների ժամանակացույցի կազմումը:

Կձեռնարկվեն միջոցառումներ իրացման շուկայի մատչելիության և արտադրողի պաշտպանվածության ապահովման ուղղությամբ: Ֆերմերների համար ներկայումս հրատապ է գյուղմթերքի մեծածախ շուկաների ձևավորումը: Այսօր ֆերմերներն իրենց արտադրանքն իրացնում են տարերայնորեն, պատահական վայրերում: Այս առումով կարևորվում է ժամանակակից պահանջներին համապատասխան Մեղրիի մեծածախ շուկայի ձևավորումը, որի ստեղծման գործընթացի համար 2016թ. կշարունակվեն իրականացվել մասնագիտական ուսումնասիրություններ ու վերլուծություններ:

Ուսումնասիրվում են մարզի տարածաշրջաններում գյուղատնտեսական ծրագրերի աջակցության գրասենյակների ստեղծման հարցը:

Աշխատանքներ են տարվել գյուղատնտեսության ոլորտում ֆինանսական միջոցների և ներդրումների ավելացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Շվեյցարիայի Զարգացման և Համագործակցության Գործակալության կողմից Գորիսի և Սիսիանի տարածաշրջանների համայնքներում կշարունակվի իրականացվել անասնապահության զարգացման ծրագիրը: **2016թ. ներդրումների ծավալը՝ նախատեսվում է 243,0 մլն դրամ:**

Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության ֆինանսավորմամբ, <<Շեն>> ԲՀԿ-ի միջոցով 2010թ. հաստատվել և 2016թ. կշարունակվի իրականացվել <<Շուկաներ Մեղրիի համար>> ծրագիրը: **2016թ. ներդրումների չափը կկազմի շուրջ 65,5 մլն.դրամ:**

2016թ. կշարունակվեն ֆերմերային տնտեսություններին մատուցվող խորհրդատվական ծառայությունների ընդլայնումը, դրանց մատչելիության բարձրացումը և առավել նպատակային ու հասցեավորված օգտագործումը: ՄԶԾ ռազմավարությունն այս ուղղությամբ ենթադրում է հետևյալ կարևոր միջոցառումների իրականացումը.

1)գյուղմթերքների արտադրության և վերամշակման առաջավոր տեխնոլոգիաների վերաբերյալ ուսուցողական-խորհրդատվական դասընթացների կազմակերպում

2)տնտեսավարման արդյունավետ ձևերի, մասնավորապես կոոպերացիայի տարբեր ձևերի վերաբերյալ սեմինարների անցկացում

- 1) խորհրդատվության տրամադրում ֆերմերներին՝ նոր ներդրվող թունաքիմիկատների, պարարտանյութերի օգտագործման կանոնների վերաբերյալ
- 2) գյուղատնտեսությանը վերաբերվող մասնագիտական աշխատանքների մասին տեղեկատվական թերթիկների, բուկլետների մշակում:

Աշխատանքներ են տարվել նաև մարզի բոլոր տարածաշրջաններում հողային ռեսուրսների նպատակային օգտագործման ապահովման ուղղությամբ: 2016թ. կշարունակվի համայնքներում տարբեր պատճառներով չօգտագործվող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի գույքագրման աշխատանքները, կմշակվեն մեխանիզմներ՝ շրջանառությունից դուրս մնացած հողերի նպատակային օգտագործումն ապահովելու ուղղությամբ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2014-2017թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով գյուղատնտեսության ոլորտում 2016թ. նախատեսվել էր իրականացնել 4343.4 մլն դրամի ծրագրերը, այդ թվում ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով՝ 2957.0 մլն դրամի ծրագրեր և դոնորների միջոցներով և այլ աղբյուրներով՝ 1386.4 մլն դրամի ծրագրեր:

Աղյուսակ 5. Գյուղատնտեսության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Թիրախ	2016թ. փաստացի արդյունքը
Արդյունք 1. Մարզի հողային և մարդկային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում:	1.1 Օգտագործվող վարելահողերի, խոտհարքների և արոտավայրերի մակերեսը 1.2 Չօգտագործվող վարելահողերի տարածքը 1.3 Ոռոգելի մշակաբույսերի ցանքատարածությունների մակերեսը 1.4 Գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղված աշխատուժի տեսակարար կշիռը	226800հա 7100 հա 6308 հա 33 %	188579 հա 7100 6308 հա 33 %
Արդյունք 2. Ոռոգման համակարգի բարելավում	2.1 Ոռոգվող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի մակերեսը 2.2 ԶՕԸ-երին ոռոգման աշխատանքների կազմակերպման համար ՀՀ պետբյուջեից հատկացումների չափը	3308 հա 81,7 մլն դրամ	3308 հա 81,7 մլն դրամ
Արդյունք 3. Գյուղատնտեսական	3.1 Կաթի արտադրության ծավալները	38.7 հազ .տ	38.7 հազ .տ

կենդանիների մթերատվության ավելացում, որակի բարելավում և հիվանդությունների կանխում	3.2 Մսի արտադրության ծավալները	13,0 հազ .տ	13,0 հազ .տ
	3.3 Կաթի իրացման ծավալները	25,0 հազ. տ	25,0 հազ. տ
	3.4 Մսի իրացման ծավալները	3,5 տ	3,5 տ
	3.5 Բրդի իրացման ծավալները	66 տ	66 տ
	3.6 Ձվի իրացման ծավալները,	11.2 մլն.հատ	11.2 մլն.հատ
	3.7 Արհեստականորեն սերմնավորված խոշոր և մանր եղջերավոր անասունների գլխաքանակը	500 գլուխ	500 գլուխ
	3.8 Համաճարակների դեմ պատվաստված անասնագլխաքանակը	479006 գլուխ	479006 գլուխ
Արդյունք 4. Գյուղատնտեսության արտադրական ենթակառուցվածքների բարելավում	4.1 Մեծածախ առևտրում ընդգրկված ֆերմերների քանակը	300 ֆերմեր 50տ-236խոր.մ	300 ֆերմեր 50տ -236խոր.մ
	4.2 Սառնարանների տարողունակությունը, 50տ. և 236խոր.մ	450 տոննա	450 տոննա
	4.3 Գործարկված կաթի ընդունման և նախնական վերամշակման կետերի տարողունակությունը, 328տոննա, /ընդամենը՝ 3 սառնարան/	28 կաթի կետ	28կաթի կետ
	4.4 Փոքր սպանդանոցների տարողունակությունը, 150խոր.մ /ընդամենը՝ 1 արտոնագրված սպանդանոց/	150 խոր.մ	150 խոր.մ
	4.5 Ոռոգվող հողերի մակերեսը	8185 հա	6623 հա
	4.6 Հիմնանորոգված անասնաբուժական լաբորատորիաների թիվը	2	2

5.3 Խնդիրները

Տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների իրականացման ընթացքում առաջացած ամենամեծ խոչընդոտը 2014թ. ավելի երկարատև տեղումների քանակություններն էին, որից զգալիորեն տուժեցին գյուղատնտեսական մշակաբույսերը:

Ոլորտում առաջնահերթ խնդիրներն են.

- 1) գյուղատնտեսական տեխնիկայով ապահովվածության ցածր մակարդակը
- 2) մթերքների պահպանման առանձնահատկություններից ելնելով ժամանակակից տեխնոլոգիաներով զինված նախնական և հիմնական վերամշակման արտադրամասերի ստեղծումը
- 3) հացահատիկային մշակաբույսերի որակյալ և կոնդիկցիոն սերմերով ապահովվածությունը
- 4) մարզում սպանդանոցի և համակցված կերերի արտադրամասերի հիմնումը

- 5) մարզի 12 համայնքներում հակակարկտային համակարգերի տեղադրումը
- 6) գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացումը
- 7) մարզում փոքր և միջին բիզնեսի աջակցության գործուն և արդյունավետ մեխանիզմների կիրառումը
- 8) պետական աջակցությամբ գյուղատնտեսական մթերքների իրացման գործընթացի ճիշտ կազմակերպումը, որպես գյուղատնտեսության զարգացման կարևորագույն բաղադրիչ
- 9) արոտներ տանող հանդամիջյան ճանապարհների բարեկարգումը, արոտների մակերեսային և հիմնական բարելավման աշխատանքների իրականացումը, ջրարբիացումը, էլեկտրաֆիկացումը
- 10) անասնաբուժության ոլորտում անասունների արյունապարազիտային հիվանդությունների կանխարգելման ու բուժման միջոցառումների իրականացումը
- 11) օրգանական գյուղատնտեսության զարգացումը, նոր սորտերի և առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրումը:

5.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

2014թ. հետևողականորեն շարունակվել են վերոնշյալ խնդիրների լուծմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, ֆերմերային և գյուղացիական տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին, անասնապահության և դաշտավարության զարգացմանն աջակցելու գործընթացները:

Ոլորտում համապատասխան ներդրումների ապահովման դեպքում ակնկալվում են հետևյալ արդյունքները.

- 1) մարզի հողային ռեսուրսների նպատակային օգտագործման ապահովում
- 2) բուսաբուծական մթերքների՝ հատկապես տարբեր պտղատեսակների, կարտոֆիլի, հացահատիկի արտադրության ծավալների ավելացում, արդյունավետության բարձրացում, մթերքների ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 3) անասնապահական մթերքների՝ հատկապես մսի, կաթի, արտադրության ծավալների ավելացում, արտադրության արդյունավետության բարձրացում, անասնապահական մթերքների ապրանքայնության բարձրացում
- 4) մասնագիտացված տնկարանային և սերմնաբուծական տնտեսությունների ձևավորում, որոնք հիմնականում կբավարարեն գյուղացիական տնտեսությունների պահանջարկը բարձրորակ տնկանյութի և սերմացուների նկատմամբ
- 5) բույսերի պաշտպանության պայքարի կենտրոնացված միջոցառումների իրականացում
- 6) մարզում տոհմային տնտեսությունների ձևավորում, արհեստական սերմնավորման աշխատանքների ընդլայնման միջոցով կենդանիների տոհմային հատկանիշների պահպանում և կատարելագործում, տոհմաբուծական ծառայությունների ձևավորում

7) կերային բազայի ընդլայնում, բազմամյա արժեքավոր կերային մշակաբույսերի ծավալների ավելացում, խոտհարքների և արոտների արդյունավետ օգտագործում

8) մարզի գյուղատնտեսության մասնագիտացմանը համապատասխան փոքր վերամշակող արտադրական կարողությունների (պտղի, կաթի, մսի, բրդի) ձևավորում

9) գյուղատնտեսական տեխնիկայով մարզի ապահովվածության մակարդակի բարձրացում, տեխնիկայի համատեղ օգտագործման (կոոպերացման սկզբունքով) կառույցների ձևավորում

10) տեղեկատվական և խորհրդատվական համակարգի կատարելագործում և մատչելիության մակարդակի բարձրացում

11) խոշոր ապրանքային ֆերմերային տնտեսությունների և կոոպերատիվների ձևավորում

12) մարզում ապահովագրական համակարգի ձևավորման համար նախադրյալների ստեղծում

13) ոռոգման համակարգի բարելավում, մասնավորապես՝ նոր ջրագծերի, պոմպակայանների, ջրանցքերի կառուցմամբ և գոյություն ունեցողների վերանորոգմամբ

14) մարզի 4 տարածաշրջաններում գյուղատնտեսական մթերքների ընդունման մեծածախ շուկաների հիմնում, դրանք կահավորելով պահպանման համար անհրաժեշտ սարքավորումներով մարզում առկա գյուղատնտեսության գիտակ մասնագետների ներուժի նպատակային օգտագործում:

6. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

6.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Մարզի բնապահպանական իրավիճակը բարելավելու, շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները լուծելու նպատակով նախատեսվել է աշխատանքներ տանել հետևյալ ոլորտներում՝

- 1) Անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 2) Կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրների կառավարում
- 3) Ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 4) Հողերի դեգրադացիայի կանխումը և անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը
- 5) Մարգագետինների և արոտավայրերի բարելավում և արդյունավետ օգտագործում:

2013 թվականին «Շիկահող» պետական արգելոց» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը և «Արևիկ» ազգային պարկ» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը միաձուլման ձևով վերակազմակերպվել է և ստեղծվել է «Զանգեզուր» կենսոլորտային համալիր» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը՝ դրանում ներառելով «Արևիկ» ազգային պարկը, «Շիկահող» պետական արգելոցը, «Սոսու պուրակ», «Զանգեզուր», «Խուստուփ», «Բողաքար» և «Սև լիճ» պետական արգելավայրերը:

Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Մեղրու լեռնաշղթայի հարավ-արևմտյան ճյուղավորության Խուստուփ լեռնազանգվածի անտառային գոտու վերին հատվածի, մարգագետնատափաստանային և մարգագետնային բնական էկոհամակարգերի լանդշաֆտային ու կենսաբանական բազմազանության բնականոն զարգացումը, պահպանությունը, պաշտպանությունը, վերականգնումը, վերարտադրությունը, ինչպես նաև բնական և ռեկրեացիոն ռեսուրսների կայուն օգտագործումն ապահովելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Գեղանուշ, Լեռնաձոր, Ճակատեն և Ծավ համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող պետական սեփականություն հանդիսացող 6917.60 հեկտար և համայնքային սեփականություն հանդիսացող 29.14 հեկտար տարածքում ստեղծվել է «Խուստուփ» պետական արգելավայրը և հաստատվել է դրա տարածքի չափը՝ 6946.74 հեկտար: Համապատասխան՝ պետական սեփականություն հանդիսացող 6917.60 հեկտար հողերը, այդ թվում՝ 3925.33 հեկտար անտառային նշանակության, որից՝ 3604.86 հեկտար անտառ, 38.86 հեկտար թփուտ, 89.42 հեկտար արոտ, 192.19 հեկտար այլ հողեր, 2963.16 հեկտար գյուղատնտեսական նշանակության, որից՝ 1730.73 հեկտար արոտ, 1232.43 հեկտար այլ հողեր, 0.4 հա գյուղատնտեսական արտադրական հողեր և 28.71 հեկտար ջրային նշանակության հողեր, որից՝ 28.71 հեկտար գետեր, ինչպես նաև 29.14 հեկտար

համայնքային սեփականության հողեր, այդ թվում՝ 29.14 հեկտար գյուղատնտեսական նշանակության, որից՝ 29.14 հեկտար արոտ փոխադրվել է հատուկ պահպանվող տարածքների հողերի կատեգորիա և հատկացվել է Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության «Զանգեզուր» կենսոլորտային համալիր» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը՝ անժամկետ և անհատույց օգտագործման իրավունքով:

2016 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում որոշակի աշխատանքներ են տարվել մարզում գործող աղբավայրերի բարեկարգման և նորերի ստեղծման ուղղությամբ: Աղբահանությունը պատշաճ կազմակերպելու համար մարզի քաղաքային համայնքների տարածքում կահավորված են համապատասխան աղբատեղեր և տարբեր չափերի մոտ 350-360 մետաղյա աղբարկղեր: Բազմահարկ շենքերում գործում են մոտ 60-70 աղբատար խողովակներ: Գործում են միջհամայնքային աղբահեռացման 6 կազմակերպություններ, որոնք գործունեություն են ծավալում համաձայն կնքված պայմանագրերի:

<<Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին>> ՀՀ օրենքի, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության 19.11.2014թ. N 1325-Ն որոշման հավելվածի սահմանված կարգով ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի բնապահպանական պետական տեսչության Սյունիքի մարզի տարածքային բաժնի, մարզպետարանի աշխատակազմի համապատասխան մասնագետների և համապատասխան համայնքների ղեկավարների և հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ 2016թ. մայիսի 25-ին, ժամը 10:30-ին ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի շենքում տեղի ունեցավ <<Հարավային ջրավազանային տարածքի 2016-2021թթ. կառավարման պլանի և Հարավային ջրավազանային տարածքի կառավարման պլանի 2016-2021թթ. միջոցառումների ծրագրի>> շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության ռազմավարական գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ հանրային քննարկումներ:

Ուսումնասիրվել են համապատասխան փաստաթղթերը, օրենքով սահմանված ժամկետներում կազմակերպվել և ապահովվել է հասարակայնության իրազեկումը և լսումները: Քննարկման և հասարակայնության կարծիքները ներկայացվել է ՀՀ բնապահպանության նախարարություն, <Բնապահպանական փորձաքննություն> ՊՈԱԿ կազմակերպությանը:

Հայաստանի հետ Գերմանական ֆինանսական համագործակցության շրջանակներում Գերմանական KFW բանկի, ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ կնքված համաձայնագրի համաձայն շարունակվում է Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքերի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի պիլոտային փուլը:

6.2 Իրականացման առաջընթացը

Աղյուսակ 6. Բնապահպանության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները

Հ/Հ	Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշներ	Թիրախ	2016թ. 1-ին կիսամյակի փաստացի
1	Մարզային կառույցների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների, ԲՊՏ Սյունիքի տարածքային բաժնի համագործակցության համար ինստիտուցիոնալ հիմքերի ստեղծում	Մեղրիի տարածաշրջանում ստեղծված «Արևիկ» ազգային պարկի կարողությունների ամրապնդում Համայնքները մասնակցություն տարածքների պլանավորման, կառավարման աշխատանքներին	5 համայնք	5 համայնք
2	ԱՊ տարածքում իրականացվող շինարարության և ծրագրերի վերաբերյալ հանրային կարծիքի ուսումնասիրություն, ՀԿ-երի միջոցով հանրային լուծումների կազմակերպում	Համայնքային 7 կազմակերպությունների մասնակցություն ԱՊ տարածքում իրականացվող աշխատանքներին Հ/Կ –ների ակտիվ գործունեություն Մարզի 7 համայնքներում ՀԿ-ների կողմից հանրային լուծումների կազմակերպում	7 կազմ. 4 ՀԿ 6 հանրային լուծումներ	7 կազմ. 4 ՀԿ 6 հանրային լուծումներ
3	Անտառների կառավարման բարելավում	Ստեղծման փուլում է գտնվում Կապանի տարածաշրջանում մեկ տնկարանային տնտեսություն Մարզի անտառտնտեսություններում նոր անտառների տնկում, անտառլրացման, անտառվերականգնման և նախորդ տարիներին հիմնված անտառի լրացման աշխատանքների կատարում Անտառամիջյան ճանապարհների բարեկարգում	149520 տնկի 17հա տնկում 27հա լրացում 12կմ կառուցում 9,5կմ բարեկարգում	52000 տնկի 17հա տնկում 24հա լրացում 12կմ կառուցվել է 9,5կմ բարեկարգվել է
4	Ագարակի, Ողջի և Նորաշենի գետերի վերահսկողության կազմակերպում	Նշված գետերի ջրի լաբորատոր ստուգում: Այդ նպատակով կեղտաջրերի հեռացման ցանցի բարեկարգում	18 նմուշ	18 նմուշ

5	Արտադրական և կենցաղային թափոնների տեղադրման համակարգի կատարելագործում	Խոշոր բնակավայրերի աղբավայրերի կառավարման պլանների կազմում	6	6
---	---	--	---	---

6.3 Խնդիրները

Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները մեծ չափով առկա են նաև Սյունիքի մարզում: Դրանք են՝ անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրները, ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, օգտագործումը, հողերի դեգրադացիայի կանխումը, անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը, մարգագետինների բարելավումը և արդյունավետ օգտագործումը:

6.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Անտառներով համեմատաբար հարուստ Սյունիքը գտնվում է որոշակի հակասական վիճակում՝ մի կողմից առկա են հարուստ և գեղատեսիլ անտառներ, իսկ մյուս կողմից՝ հանքային պաշարներով՝ մետաղներով, քարերով հարուստ ընդերքը հանքարդյունահանվում է, որը սոցիալ-տնտեսական դրական հետևանքների հետ մեկտեղ մարզում առաջացրել է բնապահպանական բազում խնդիրներ:

Գործող հանքարդյունաբերությանը զուգահեռ իրականացվում է նաև հանքային պաշարների հետազոտություն և գնահատում, որը կարող է մարզի տարածքում փոխել հանքարդյունաբերության աշխարհագրությունը: Հանքարդյունաբերության տեղաշարժը, կլուծի բազմաթիվ ռազմավարական հարցեր, բայց էկոլոգիայի տեսանկյունից լուրջ մտահոգությունների պատճառ է, քանի որ՝ որքան շատանան հանքավայրերը, այնքան կմեծանա շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը, կվտանգվի անտառների ճակատագիրը:

Կարևոր է համայնքների, հասարակության լայն շերտերի մասնակցությունը բնապահպանության հարցերում: Այստեղ համայնքների, հասարակության և պետության փոխհամաձայնեցված, ներդաշնակ գործունեությունը կարող է ապահովվել միայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակության լայն խավերի, հասարակական կազմակերպությունների ակտիվ ներգրավման միջոցով: Օրենսդրական բավարար բազա կա /ՀՀ Սահմանադրություն, ՀՀ միջազգային պայմանագրեր, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենք, ՀՀ օրենսգրքեր և այլն/, հասարակությանը նույնպես այս գործընթացներում ներգրավելու համար և այդ

ներգրավվածությունը որոշակի չափով առկա է, սակայն այն բավարար համարել չի կարելի, քանզի ակնկալվում է ավելի մեծ մասնակցություն այս խնդիրներին: Ինչ-որ տեղ հասարակության անբավարար մասնակցությունն այստեղ հենց մարդկանց մի ստվար հատվածի կրավորական դիրքորոշման արդյունք է:

7.1 Քաղաքաշինություն

7.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2016 թվականին քաղաքաշինության բնագավառի հիմնախնդիրները կապված էին մարզի ուսումնական հաստատությունների, մշակութային, առողջապահական օբյեկտների և ջրամատակարարման համակարգերի կառուցման ու հիմնանորոգման, բնակավայրերի գազիֆիկացման, մարզի համայնքների կողմից իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողության, զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման հետ:

7.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Բնակարանաշինություն և քաղաքաշինական այլ խնդիրներ:

Մարդկային աղքատության հետ առնչվող հիմնախնդիրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Սյունիքի մարզի մարդկային աղքատության հաղթահարման գերակայություններն առնչվում են նաև բնակչության բնակարանային ապահովման հետ:

Շարունակվել են զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները:

Աղյուսակ 7. Մարզում 2016 թվականի պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացված շինարարական աշխատանքների վերաբերյալ

Հ/Հ	Օբյեկտի անվանումը	Տարեկան նախատեսված /մլն դրամ/	2016 թվականին փաստացի կատարված /մլն դրամ/
1	Ք. Մեղրիի թիվ 1 դպրոցի հիմնանորոգում	21.86	0
2	Ք. Ագարակի դպրոցի նոր ուսումնական մասնաշենքի կառուցում	41.27	0
3	Հայաստանի ազգային պատկերասրահ" պետական ոչ առևտրային կազմակերպության մասնաճյուղ՝ Զախար Խաչատրյանի և Արտաշես Հովսեփյանի տուն- թանգարանի հիմնանորոգում	40.08	0

4	Կապան քաղաքի Դավիթ Համբարձումյանի անվան մանկապատանեկան մարզադպրոցի մարզադահլիճի հիմնանորոգում (տախտակից կառուցված հատակի փոխարինում պոլետիլետանային ծածկույթով)	46.0	0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	149.2	0

7.1.3 Խնդիրները

Մարզի տարածքում կատարվող քաղաքաշինական աշխատանքների կատարման համար առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ, մասնավորապես շինարարական աշխատանքները ժամանակին և որակով սկսելու ու կատարելու համար խոչնդոտ է հանդիսանում ֆինանսական միջոցների սղությունը:

7.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է բարելավել բնակավայրերի քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթղթերի մշակման, հանրակրթական դպրոցների շինարարության և հիմնանորոգման, առողջապահական, մշակութային, մարզական օբյեկտների, բնակֆոնդի և վարչական շենքերի հիմնանորոգման, բնակարանաշինության, բարեկարգման, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման գործընթացները:

8.1 Ճանապարհաշինություն

8.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ճանապարհաշինության ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է առկա ճանապարհային ցանցի հիմնանորոգմանը, վերականգմանն ու պահպանմանը:

2016 թ. ՄԶԾ աշխատանքային պլանով նախատեսվել էր

ա/ միջպետական, հանրապետական, համայնքային նշանակության ճանապարհների նորոգում

բ/ միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

գ/ մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

2016 թվականի 1-ին կիսամյակում վերոհիշյալ աշխատանքներն իրականացնելու համար հիմնանորոգման ժամանակ կատարվել են փոսային նորոգումներ, իսկ սպասարկման ժամանակ՝ նաև կոպճապատման և հողային հարթեցման աշխատանքներ:

8.1.2 Իրականացման առաջընթաց

2016 թվականի ՀՀ պետական բյուջեով նախատեսված 1236.5 մլն դրամի դիմաց 1-ին կիսամյակում կատարվել է տարբեր նշանակության ընդհանուր օգտագործման ավտոմոբիլային ճանապարհների պահպանման ու շահագործման, ձմեռային պահպանության համար 557.954 մլն դրամ ընդհանուր գումարի աշխատանքներ:

Հասարակական տրանսպորտի աշխատանքներն անվտանգ կազմակերպելու և բարելավելու նպատակով ներմարզային 2 երթուղիներում ուղևորափոխադրումներն իրականացնող կազմակերպությունների ընտրության համար կազմակերպվել և սահմանված կարգով անց են կացվել նոր մրցույթներ:

Աղյուսակ 8. Մարզում 2016 թվականի առաջին կիսամյակում իրականացված շինարարական աշխատանքների վերաբերյալ

N/N	Ծրագրի անվանումը	Նախատեսված գումարը	Ֆինանսավորման աղբյուրը	2016թ. փաստացի կատարված /մլն դրամ/
1	2	3		7
	Պատվիրատու՝ ՀՀ Սյունիքի մարզպետարան			

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

1	Սյունիքի մարզի մարզային նշանակության ճանապարհների ճմեռային պահպանություն, ընթացիկ պահպանում և շահագործում, այդ թվում	116.0	պետ բյուջե	60.55
	Ընդամենը մարզում մարզպետարանի պատվիրատվությամբ	116.0	պետ բյուջե	60.55
	Պատվիրատու՝ ՀՀ տրանսպորտի և կապի նախարարություն			
2	Միջպետական, հանրապետական նշանակության ճանապարհների ճմեռային պահպանություն, ընթացիկ պահպանում և շահագործում, այդ թվում	825.0	պետ բյուջե	460.0
	Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի սահման Գորիս քաղաքով անցնող (Սյունիքի փողոց) հատվածում հենապատի վերականգնում	7.0	պետ բյուջե	
3	Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի սահման կմ 269+000-- կմ 270+000 ճանապարհահատվածի անցանելիության ապահովում	10.0	պետ բյուջե	
4	Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի սահման կմ 332+000-կմ 333+000 փլուզված հատվածի վերականգնում	40.0	պետ բյուջե	
5	Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի սահման կմ 343+300-- կմ 347+500 ճանապարհահատվածի անցանելիության ապահովում	20.0	պետ բյուջե	
	Մ-17, Կապան - Ծավ - Շվանիծոր - Մեղրի - Մ-3 կմ 17+000 և կմ 28+000 սողանքային ճանապարհահատվածների վերականգնման աշխատանքներ	50.0	պետ բյուջե	
	S-8-81, Մ-12- Խնածախ- Վաղատուր -S-8 - 13կմ2+800 հատվածի երկաթբետոնյա խողովակի վերականգնում	60.0	պետ բյուջե	
	Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի սահման կմ 358+025 հատվածում կամուրջի կառուցում	100.0	պետ բյուջե	
	Արհեստական կառույցների պահպանություն և շահագործում՝ Արաքս գետի Մեղրիի կամուրջ	10.0	պետ բյուջե	5.0
6	Մ-2 Ճանապարհի նշագծում	42.1	պետ բյուջե	21.7
	Ընդամենը մարզում ՀՀ տրանսպորտի և կապի նախարարություն	1110.1		486.7

	Ընդամենը պետ բյուջե	1226.1		547.25
--	---------------------	--------	--	--------

8.1.3 Խնդիրները

Մարզի տարածքում կատարվող ճանապարհաշինարարական աշխատանքների կատարման ժամանակ առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ՝ մասնավորապես կապված եղանակային անբարենպաստ պայմանների հետ:

8.1.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է ապահովել տարվա բոլոր եղանակներին տրանսպորտային միջոցների հուսալի և անխափան երթևեկությունը, մարզային նշանակության ճանապարհների երկարակեցությունը, շահագործումը և պահպանումը, համայնքների և մարզկենտրոնի միջև մշտական տրանսպորտային կապը:

8.2 Ջրամատակարարում և ջրահեռացում

8.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ոլորտում անհրաժեշտ են զգալի ներդրումներ, ներառյալ ջրամատակարարման առկա համակարգերի պահպանման, վերականգնման և արդիականացման, համակարգի ընկերությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման նպատակով:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2014-2017թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով ջրամատակարարման ոլորտում 2016թ. նախատեսվել է միջազգային դոնոր և այլ կազմակերպությունների միջոցներով իրականացնել 1792.6 մլն. դրամի ծրագրեր: Նշված ծրագրերից 2016թ. առաջին կիսամյակում ՏԱՊ-ով Եվրոպական և Ասիական զարգացման բանկերի վարկային ծրագրերով նախատեսվել է իրականացնել 831.0 մլն. դրամի ծրագրեր:

8.2.2 Իրականացման առաջընթացը

«Իսթեյթ մենեջմենթ ընդ ադմինիսթրեյշն քամփնի» ՓԲԸ պատվիրատվությամբ վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի կողմից տրամադրված վարկային ծրագրով շուրջ 6.1 մլն. դրամի շինմոնտաժային աշխատանքներ են կատարվել Տաթև համայնքի ջրամատակարարման ցանցից բարելավման նպատակով:

Հ/Հ	Ծրագրի անվանումը	Տարեկան նախատեսված /հազ դրամ/	2015 թվականին փաստացի կատարված /հազ դրամ/
1	Կապան-Սյունիք-Աճառան գյուղերի ջրամատակարարման համակարգի բարելավում	830 969,00	96 000,00
	Տաթև համայնքի ջրամատակարարում	264 762,00	0,00
	Շենթաղ համայնքի ջրամատակարարում	82 512,00	0,00
	Լոր համայնքի ջրամատակարարում	52 596,00	0,00
	Գորայք համայնքի ջրամատակարարում	158 436,00	0,00
	Ակների խմելու ջրի բաշխիչ ցանցի կառուցում	75 600,0	0,0
	Տաթևի խմելու ջրի ներքին ցանցի կառուցում	60 450,0	0,0
	Ախթալյանի խմելու ջրի ջրընդունիչների և ջրատարի կառուցում	19 000,0	0,0
	Նորավանի խմելու ջրի բաշխիչ ցանցի վերակառուցում	57 000,0	0,0

	Որոտանի ջրընդունիչի և ջրատարի վերակառուցում	44 800,0	0,0
	Խնձորեսկի խմելու ջրի բաշխիչ ցանցի կառուցում	54 400,0	0,0
	Հարթաշենի խմելու ջրի բաշխիչ ցանցի կառուցում	53 100,0	0,0
	Շուռնուխի ջրամատակարարման համակարգի վերակառուցում	39 000,0	0,0
	Տաթև համայնքի ջրագծի կառուցում	0,0	6 106,0

8.2.3 Խնդիրները

Մարզի համայնքների խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի հիմնական մասը ունեն 30-40 տարվա հնություն, խարխված են և ենթակա են հիմնանորոգման: Պետքի ունի և այլ ներդրողների սուղ միջոցները բավարար չեն հիմնախնդիրները կարգավորելու համար, մինչդեռ ՀՀ պետական բյուջեով հատկապես գյուղական համայնքների կողմից սպասարկվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի նորոգման նպատակով ֆինանսական միջոցներ չեն նախատեսվում:

8.2.4 Քաղաքի դասերը և հետագա քայլերը

Գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն և գտնվում են խիստ անբարվոք ու մաշված վիճակում, ինչը լուրջ խնդիրներ է առաջացնում բնակչությանը ստանդարտներին համապատասխան որակյալ ջրամատակարարման հարցում: Գլխամասային կառույցները չունեն սանիտարական պահպանման գոտիներ, բնակչությանը տրվող ջուրը հիմնականում չի վարակազերծվում:

Հետագա ծրագրերում պետք է հաշվի առնվեն մարզի զարգացման ծրագրով նախատեսված առաջնահերթությունները:

8.3 Գազամատակարարում

8.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Գազի ֆիկացումը մարզի զարգացման կարևոր նախապայմաններից մեկն է: Երկարատև ձմեռները և այլ ընտրանքային էներգիայի աղբյուրների բացակայությունը ընդգծում են բնական գազի մատակարարման հրատապությունը համայնքների համար:

Համայնքներում գերակայություն է համարվում գազամատակարարման ցանցերի կառուցումը:

8.3.2 Իրականացման առաջընթացը

ՀՀ Սյունիքի մարզի գազիֆիկացման ոլորտում 2016թ. նախատեսվել էր հատկացնել 980 մլն դրամի աշխատանքներ, Մեղրի և Ագարակ քաղաքներում:

«Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» ՊՀ-ի ֆինանսավորմամբ շարունակվել են Խնածախ, Վաղատուր, Խոզնավար և Սպանդարյան գյուղական համայնքների գազամատակարարման ցանցերի փորձարկման աշխատանքները, որտեղ 2016 թվականի ընթացքում կատարվել են 2.9 մլն. դրամի աշխատանքներ:

Հ/Հ	Ծրագրի անվանումը	Տարեկան նախատեսված /հազ դրամ/	2015 թվականին փաստացի կատարված /հազ դրամ/
1	Խնածախ, Վաղատուր, Խոզնավար, Սպանդարյան համայնքների գազիֆիկացում	82 000.0	88 585.6

8.3.3 Խնդիրները

Չնայած բաժանորդների թիվը խորհրդային տարիների համեմատ զգալիորեն աճել է, մարզում գազիֆիկացումն իրականացվում է դանդաղ տեմպերով: Մարզի 135 բնակավայրերից գազիֆիկացված է ընդամենը 34 բնակավայր:

«Գազարոմ-Արմենիա» ՓԲԸ-ի ներդրումները բավարար չեն ապահովելու նույնիսկ հիմնական գազատարին համեմատաբար մոտ գտնվող համայնքների գազիֆիկացման համար:

8.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գազամատակարարման ոլորտում իրականացվելիք ներդրումային քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի գազամատակարարման հասանելիության աստիճանի բարձրացմանը: Անհրաժեշտ է գազիֆիկացման աշխատանքներ իրականացնել Մեղրի և Ագարակ քաղաքներում, ինչպես նաև գյուղական և հատկապես սահմանամերձ ու բարձր լեռնային բնակավայրերում, ինչի շնորհիվ կկանխվի բնակչության արտահոսքը և նպաստավոր սոցիալական պայմաններ կստեղծվեն գյուղերի հետագա զարգացման համար:

9. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

9.1. Տարածքային կառավարում

9.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Հայաստանի մարզերում ներդրված տարածքային կառավարման համակարգը աստիճանաբար կատարելագործվում է: 2013 թվականին ՀՀ Նախագահի 1997 թվականի մայիսի 6-ի «Հայաստանի Հանրապետության մարզերում պետական կառավարման մասին» ՆՀ-728 հրամանագրում կատարվեցին որոշակի փոփոխություններ և լրացումներ, որոնք էլ ավելի նպաստեցին այս համակարգի կատարելագործմանը: Մասնավորապես սահմանվեցին համայնքներում վարչական հսկողության գործընթացում մարզպետի գործունեությանը վերաբերող նոր դրույթներ, մարզի խորհրդին վերաբերող դրույթները շարադրվեցին նոր խմբագրությամբ:

ՀՀ կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N1795 որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կազմակերպական կառուցվածքը ՀՀ կառավարության հետագա որոշումներով դինամիկ կերպով ենթարկվեց փոփոխությունների: Նախավերջին անգամ այն փոփոխության է ենթարկվել ՀՀ կառավարության 2012 թվականի մարտի 29-ի 365-Ն որոշմամբ, երբ մարզպետարանի աշխատակազմում ստեղծվեց ներքին աուդիտի բաժին, իսկ վերջին անգամ՝ 2014 թվականի փետրվարի 6-ի N105-Ն որոշմամբ, երբ աշխատակազմում ստեղծվեց զորահավաքային նախապատրաստության բաժին:

Մարզպետարանի կառավարման նոր կազմակերպական կառուցվածքը հնարավորություն է տալիս հիմնականում լուծելու առկա հիմնախնդիրները և արդյունավետ կերպով իրականացնելու մարզպետի լիազորությունները: Ինչպես ենթադրվել էր՝ փոփոխությունների դինամիկան էլի շարունակվեց:

Էլեկտրոնային կառավարման բնագավառում Սյունիքի մարզպետարանում առաջընթացը շոշափելի է: Այսպես՝ Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզպետարանն ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական կայքով, որն անընդհատ կատարելագործվում է, Mulberry համակարգը 2009 թվականի դեկտեմբերից վերջնականապես ներդրվել է մարզպետարանում և մարզպետարանի փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվում է այս համակարգով, առկա է տվյալների բավարար բազա, որն անընդհատ ճշգրտվում է:

9.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Սյունիքի մարզում 2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում շարունակվել են տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի կատարելագործման, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության հիմքերի ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումները:

Տարածքային կառավարման բնագավառում իրագործվել է հետևյալը.

- 1) Մարզպետին օրենսդրությամբ վերապահված լիազորությունների շրջանակներում ֆինանսների, քաղաքաշինության, բնակարանային և կոմունալ տնտեսության, տրանսպորտի և ճանապարհաշինության, գյուղատնտեսության և հողօգտագործման, կրթության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության, մշակույթի և սպորտի, բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառներում ՀՀ կառավարության տարածքային քաղաքականության իրականացում, ոստիկանության և ազգային անվտանգության, պաշտպանության, կապի, էներգետիկայի, հարկային, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական պաշտպանության ու այլ ոլորտներում հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների գործունեության համակարգում:
- 2) Սյունիքի մարզպետարանի, հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների, ՏԻՄ-երի, ինչպես նաև ոչ պետական հատվածի փոխհարաբերությունների շարունակական կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում:
- 3) Մարզպետարանի կողմից ՏԻՄ-երին տրամադրվող մեթոդաբանական օգնության, դրա տրամադրման մեխանիզմների հստակեցում և դրանց արդյունավետության բարձրացում:
- 4) Մարզային զարգացման գործընթացներում Սյունիքի մարզի խորհրդի դերը բարձրացնելուն ուղղված միջոցառումներ:
- 5) Մարզպետարանի աշխատակազմի կարողությունների որոշակի հզորացում: Ընթացել են մարզպետարանի քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոնների համալրման, ինչպես նաև քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման ու ատեստավորման շարունակական գործընթացները:
- 6) Մարզպետարանի ֆունկցիոնալ գործունեության ապահովման տեսանկյունից կարևոր, ներքին փաստաթղթաշրջանառության արդյունավետ կազմակերպում և այդ գործընթացում համակարգչային տեխնոլոգիաների պարտադիր կիրառում:
- 7) Մարզպետարանի պաշտոնական տեղեկատվության շրջանառության՝ առավելագույն չափով էլեկտրոնային տարբերակով իրականացում: Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզն ինտեգրացվում ներկայացված է պաշտոնական կայքով: Դա հնարավորություն է տալիս հրապարակային դարձնել տարածքային կառավարման բնագավառում մարզպետի և մարզպետարանի գործունեությունը: ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունվարի 15-ի N40-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2009 թվականի գերակա խնդիրների ծրագրի համաձայն, 2009 թվականի դեկտեմբերին Սյունիքի մարզպետարանում ներդրվեց Mulberry համակարգը, որը 2010-2015 թվականների և 2016 թվականի 1-ին կիսամյակի արդյունքներով ապահովեց մարզպետարանի գործունեության զգալի արդյունավետություն: 2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում նույնպես փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվել է հենց այս համակարգի միջոցով: Զգալիորեն կրճատվել է ավելորդ փաստաթղթաշարժը, բարձրացել աշխատանքի արդյունավետությունը: Չնայած դրան, համակարգը դեռևս կատարելագործման կարիք ունի: Անհրաժեշտ է՝ փաստաթղթերի փոխանակման ալգորիթմը դինամիկ կերպով կատարելագործել, ունենալ դասակարգված էլեկտրոնային պանակներ ստեղծելու, միատեսակ փաստաթղթերը դրանց մեջ պահելու, փաստաթղթերն արագ գտնելու և մի շարք այլ հնարավորություններ:

Մարզի մի շարք համայնքներում ներդրված են համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր (ՀԿՏՀ), որոնց արդյունավետ շահագործումն ապահովելու նպատակով, հաշվետու ժամանակաշրջանում նույնպես շարունակվել է մարզպետարանի և համապատասխան աշխատակազմերի համագործակցությունը: 2016 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ այս համակարգի միջոցով գործում են մարզի քաղաքային բնակավայրեր ընդգրկող համայնքների և մի շարք գյուղական բնակավայրեր ընդգրկող համայնքների պաշտոնական կայքերը, շատ համայնքներ արդեն իրականացնում են էլեկտրոնային փաստաթղթաշարժ: Աշխատանքներ են տարվում ՀԿՏՀ ունեցող մյուս համայնքները նույնպես համացանցին միացնելու ուղղությամբ: Հաշվետու ժամանակաշրջանում շարունակվել են քայլեր ձեռնարկվել նաև մարզի և 10 համայնքներում ՀԿՏՀ ներդնելու ուղղությամբ:

9.1.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել և արդեն տարածվում են նաև տեղական ինքնակառավարման համակարգում: Դա է վկայում վերը նշված ՀԿՏՀ ներդրումը համայնքներում: Առանց տեղական ինքնակառավարման համակարգի հետ սերտ համագործակցության հնարավոր չէ ապահովել երկու համակարգերի կառավարման արդյունավետությունը: Այս ենթատեքստում բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա անհրաժեշտ է կատարելագործել ՀԿՏՀ և Mulberry համակարգի փոխգործակցության մակարդակը:

9.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տարածքային կառավարման համակարգում շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, մարզպետարանի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման, աշխատանքի վարձատրության չափի շարունակական բարձրացման վրա (կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

9.2. Տեղական ինքնակառավարում

9.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում նույնպես, մարզի համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման կարևորագույն գործոն հանդիսացավ համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման լիարժեք ապահովումը, որի իրականացման համար արդիական են մնում օրենսդրական փոփոխությունների կատարումը, հարկային վարչարարության մակարդակի և որակի բարձրացումը: Այս

առումով անհրաժեշտ է բարձրացնել համայնքի ավագանու՝ որպես համայնքի ներկայացուցչական մարմնի դերը՝ համայնքի գույքի կառավարման, համայնքի ղեկավարի գործունեության վերահսկման մասով, հստակեցնել համայնքի ղեկավարին այս հարցում թերանալու համար պատասխանատվության ենթարկելու մեխանիզմները:

9.2.2 Իրականացման առաջընթացը

2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում մարզի համայնքներում շարունակվել է համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման գործընթացը:

Համայնքների կարողությունների ուսումնասիրման նոր քայլ է ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2013 թվականի մայիսի 2-ի «Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղեկատվական բազայի արդիականացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության համայնքներից տվյալների հավաքագրման, ամփոփման և համայնքների տեղեկատվական բազա էլեկտրոնային ծրագիր մուտքագրման կարգը հաստատելու մասին» N54-Ա հրամանով հաստատված կարգի համաձայն մարզի բոլոր համայնքներից տվյալների հավաքագրման թերթիկների միջոցով տարեկան և եռամսյակային կտրվածքով ամբողջական տվյալների հավաքագրումը, մարզպետարանում ամփոփումը և ներկայացումը ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն: Տվյալների նմանատիպ ուսումնասիրությունը թույլ կտա համապարփակ ձևով կատարել վերլուծություններ և կազմել համայնքների զարգացման իրատեսական ծրագրեր:

Լսվել և քննարկվել են նաև համայնքների ու հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների ղեկավարների առաջարկություններն ու դիտողությունները մարզպետարանի, մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեության, համայնքներում իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում համայնքներում վարչական հսկողության 2016 թվականի աշխատանքային ծրագրի համաձայն, Սյունիքի մարզի 17 համայնքներում վարչական հսկողություն է իրականացվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության նկատմամբ: Ուսումնասիրությունների արդյունքում արձանագրված թերություններն ու բացթողումները շտկվել են, օրենքով սահմանված գործառույթների իրականացումը համապատասխանեցվել է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին: Կատարված աշխատանքների վերևաբերյալ եռամսյակային հաղորդումներ են ներկայացվել ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն:

Միաժամանակ իրավական հսկողություն է իրականացվել համայնքներից ստացված ավագանիների որոշումների նկատմամբ: Ապահովվել են ոչ իրավաչափ որոշումների նկատմամբ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 77⁵ հոդվածով սահմանված ընթացակարգերը: Դրանց արդյունքում ՀՀ օրենսդրությանը հակասող որոշումները վերանայվել և համապատասխանացվել են օրենքի պահանջներին, դատական կարգով դրանք գանգատարկելու անհրաժեշտություն չի եղել:

ՀՀ օրենսդրությամբ իրեն վերապահված իրավասությունների շրջանակներում մարզպետը 2016 թվականի 1-ին կիսամյակում ապահովել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքով մարզպետին և համայնքների ղեկավարներին վերապահված լիազորությունների շրջանակներում մարզի 5 համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների հերթական ընտրությունների, իսկ 1 նոր, խոշորացված Տաթև բազմաբնակավայր (Խոտ,

Հալիձոր, Հարժիս, Շինուհայր, Տաթև, Տանձատափ, Սվարանց, Քաշունի) համայնքում 2016 թվականի փետրվարի 14-ին նոր ՏԻՄ-երի 1-ին ընտրության հետ կապված գործառույթների իրականացումը՝ ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման աշխատանքների մասով: Կազմակերպական օժանդակություն է ցույց տվել համայնքների ղեկավարներին՝ ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման՝ օրենքով սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն, ինչպես նաև դրանց հրապարակայնությունն ու թափանցիկությունն ապահովելու ուղղությամբ:

Մեթոդական օժանդակություն է ցուցաբերվել նորընտիր տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ իրենց լիազորությունների ստանձնման ու գործունեության կազմակերպման հարցերում:

Մարզպետարանը, սահմանված կարգով, իր իրավասությունների շրջանակներում լուծում է տվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից բարձրացված հարցերին, համապատասխան առաջարկություններ և միջնորդություններ ներկայացրել ՀՀ կառավարություն և ՀՀ նախարարություններ:

Համագործակցելով համայնքային ծառայության ոլորտի պետական լիազոր մարմնի հետ, համակարգված աշխատանքներ են տարվել համայնքապետարանների աշխատակազմերում համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Մարզպետարանի՝ ըստ տարածաշրջանների, համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի քարտուղարների հետ պարբերաբար անցկացվող աշխատանքային խորհրդակցությունների ընթացքում քննարկվել են համայնքային ծառայության պաշտոնների անվանացանկերում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտության, թափուր պաշտոնների համալրման, մրցույթների և ատեստավորման գործընթացների կազմակերպման, համայնքային ծառայողների անձնական գործերի վարման և համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառույթների պատշաճ կատարման հարցերը:

Ապահովվել է համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու նպատակով հայտարարված մրցույթների հրապարակայնությունը, աշխատանքներ են տարվել համայնքային ծառայողների, ինչպես նաև համայնքների ղեկավարների ու ավագանիների անդամների վերապատրաստման գործընթացը կազմակերպելու ուղղությամբ:

Մարզպետարանը հաշվետու ժամանակահատվածում աշխատանքներ է տարել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության բարելավման ուղղությամբ: Համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների ու աշխատանքային ունակությունների կատարելագործման նպատակով պարբերաբար նրանց հետ, ըստ տարածաշրջանների, մարզպետարանի համապատասխան ստորաբաժանումների մասնագետների կողմից անց են կացվել խորհրդատվական բնույթի միջոցառումներ:

Մարզի համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացն արդյունավետ և օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու նպատակով ձեռնարկվել են միջոցներ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների շրջանակներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների

գործունեության հրապարակայնության ապահովման, ինչպես նաև համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացի արդյունավետ կազմակերպման ուղղությամբ:

Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են համայնքների ավագանիների կողմից ընդունված և մարզպետարան առաքված որոշումները: Համայնքներում «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի պահանջների համաձայն տեղեկատվական վահանակների միջոցով ապահովվել է տեղական ինքնակառավարման մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի հրապարակումը: Մշտական հսկողություն է իրականացվում տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացման նպատամբ և սահմանված պարբերականությամբ արդյունքները ներկայացվում ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն:

Տեղական ինքնակառավարման համակարգում կարևոր և դեռևս ամբողջությամբ չլուծված խնդիրներից մեկը շարունակում է մնալ համայնքների տեխնիկական զինվածության մակարդակի բարձրացումը: 2010 թվականից սկսած օրակարգային կարևոր խնդիրներից էր մարզի բոլոր համայնքների՝ ժամանակակից համակարգչային սարքավորումներով ապահովման հարցը, որը շարունակական լուծում է ստացել: Աշխատանքներ են տարվել համայնքապետարանների աշխատակազմերի տեխնիկական վերազինման ուղղությամբ: Սեփական և արտաքին միջոցների ներգրավմամբ մարզի բոլոր համայնքներն արդեն ապահովված են համակարգչային տեխնիկայով և ունեն ինտերնետային կապ: Համայնքների հետ էլեկտրոնային հեռահաղորդակցման ապահովման ու տեղեկատվության փոխանակման օպերատիվության նպատակով մարզպետարանի օժանդակությամբ բոլոր 109 համայնքներն ունեն էլեկտրոնային հասցեներ: ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության նախաձեռնությամբ բոլոր համայնքապետարաններին հնարավորություն էր տրվել նաև @mta.gov.am տիրույթում ունենալ էլեկտրոնային փոստի հասցեներ: Ներկայումս բոլոր համայնքները նշված տիրույթում ունեն իրենց հասցեները և դրանք օգտագործում են որպես պաշտոնական հասցեներ:

2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում մարզպետարանի ուշադրության կենտրոնում է եղել համայնքային զարգացման ծրագրերի իրականացումը: Առավելապես ուշադրություն է դարձվել համայնքային ենթակառուցվածքների (ճանապարհներ, ջրամատակարարման, ջեռուցման, գազամատակարարման համակարգեր, կապի միջոցներ, սոցիալական և կրթական ենթակառուցվածքներ) վերականգնմանն ուղղված ծրագրերի վրա:

Տեղական ինքնակառավարման բնագավառի 2016 թվականի ՄԶԾ գերակայություններին համահունչ հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել են նաև հետևյալ միջոցառումները.

- 1) Համայնքների բյուջետային կարողությունների ամրապնդում ու զարգացում, բյուջեների հավաքագրման մակարդակի բարձրացում
- 2) Աջակցություն համայնքներին՝ առկա առաջնահերթ հիմնախնդիրների բացահայտման և դրանց լուծման գործում
- 3) Համայնքային ծառայության գործընթացի ներդրման ընթացքում առաջացած խնդիրների պարբերաբար քննարկումների կազմակերպում:

2015 թվականի մայիսի 17-ին մարզի 8 համայնքներում (Խոտ, Հալիձոր, Հարժիս,

Շինուհայր, Տաթև, Տանձատափ, Սվարանց, Քաշունի) անցկացված համայնքների խոշորացման վերաբերյալ տեղական հանրաքվեի արդյունքում որոշվեց միավորել այդ 8 համայնքները և ձևավորել Տաթև համայնքը՝ Շինուհայր կենտրոնով: Հաշվետու տարում "Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին" ՀՀ օրենքում կատարվեց համապատասխան փոփոխություն և սահմանվեց 8 գյուղական բնակավայր ընդգրկող նոր՝ Տաթև համայնքը, որի ՏԻՄ-երի ձևավորման գործընթացը մեկնարկեց 2016 թվականի փետրվարի 14-ին:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում մեկնարկեց մարզի նոր համայնքների խոշորացման ևս մեկ գործընթաց, որի արդյունքում խոշորացվելու են մարզի Գորիսի և Մեղրու տարածաշրջանների բոլոր համայնքները, Սիսիանի տարածաշրջանի 4 համայնքներ և ստեղծվելու են Գորիս, Տեղ, Մեղրի և Գորայք նոր բազմաբնակավայր համայնքները:

9.2.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգի «Խնդիրները» ենթավերնագրի տակ նշվել է, որ համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել նաև տեղական ինքնակառավարման ոլորտում: Փաստորեն այս երկու ոլորտներն իրականում սերտ համագործակցության մեջ են, սակայն երկու համակարգերի կառավարման բարձր արդյունավետություն ապահովելու համար անհրաժեշտ է կիրառել ավելի հստակ մեխանիզմներ: Արդեն նշվել է, որ բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա առաջացել է նաև մարզի համայնքապետարանների աշխատակազմերում նույնպես Mulberry համակարգը կամ նմանատիպ որևէ համակարգ ներդնելու անհրաժեշտությունը: ՀԿՏՀ համակարգը համայնքների մի մասում արդեն ներդրվել է: Եթե համակարգը շարունակվի ներդրվել բոլոր համայնքապետարաններում, կամ ՀԿՏՀ-ը համացանցի միջոցով կապվի մարզպետարանի համակարգի հետ, ապա զգալիորեն կբարձրանա համայնքների հետ աշխատելու արդյունավետությունը, համայնքներում կփոխվի կադրերի որակական մակարդակը, կգործարկվեն ոլորտների խնդիրների լուծման համանման եղանակներ:

9.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, համայնքներում աշխատակազմերի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման շարունակական բարձրացման վրա (տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես, ի տարբերություն մասնավոր առանձին ոլորտների, աշխատակիցների վարձատրության չափը համեմատաբար ցածր է և, բնականաբար, բարձր որակավորում ունեցող կադրերի առկայությունը համակարգում պակասելու միտում ունի, իսկ մարզի գյուղական համայնքների մեծ մասում որակյալ կադրերի խիստ պակաս կա, կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է համայնքային ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

9.3. Քաղաքացիական հասարակություն

9.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի գործունեության կարևոր ուղղություններից մեկը պետք է լինի հասարակության մի մասի՝ մարզում ընթացող գործընթացների նկատմամբ կրավորական և սպասողական դիրքորոշման աստիճանական վերացումը և հասարակության լայն խավերի ընդգրկումը, մասնակցությունը մարզային և համայնքային զարգացման գործընթացներին: Այս հարցը լուծելու համար օրենսդրության առումով բավարար պայմաններ կան, խնդիրը մարդկանց որոշակի հատվածի հոգեբանության, հոգեկերտվածքի և մտածողության վերափոխման մեջ է, որը պետք է իրականացվի պետական, տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան քայլերի շնորհիվ:

9.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2016 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների առավել թափանցիկ գործունեությունն ապահովելու նպատակով, մարզպետարանի աշխատակազմի, ՏԻՄ-երի և մարզի հասարակական կազմակերպությունների ջանքերով իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները.

Մարզի տարածքում գործող ԶԼՄ-ների միջոցով հաղորդումների հեռարձակում՝ ներկայացնելով մարզպետի, մարզպետարանի և մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեությունը, գոյություն ունեցող հիմնախնդիրները և կատարվող ծրագրերը, առավել լայն կիրառություն ունեցող օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի, դրանցում կատարվող փոփոխությունների վերաբերյալ հաղորդագրությունների հրապարակում

- 1) Պարբերաբար և համակարգված ձևով մարզպետի, նրա տեղակալների և մարզպետարանում այլ ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնող անձանց դեպի համայնքներ այցելությունների կազմակերպում, որոնք ուղեկցվել են տեղական ինքնակառավարման մարմինների և համայնքի բնակչության հետ հանդիպում-քննարկումներով, որոնց ժամանակ մարզի առաջին դեմքերից բնակչության մի մասը հնարավորություն ունեցավ ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն և բացատրություններ
- 2) Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզպետի մոտ իրականացվել է քաղաքացիների կանոնակարգված ընդունելություն: Այն իրականացվել է «Տեղեկատվության ազատության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ հոդվածի և ՀՀ Սյունիքի մարզպետի 2009 թվականի մարտի 31-ի N65-Ա որոշմամբ հաստատված կարգով սահմանված դրույթներին համապատասխան: Ամսական մեկ անգամ, յուրաքանչյուր ամսվա վերջին երկուշաբթի օրը մարզկենտրոնում կատարվել է քաղաքացիների ընդունելություն: Բացի այդ, քաղաքացիների ընդունելություն է կատարվել նաև մարզպետի՝ համայնքներ կատարած ամենամսյա այցելությունների ժամանակ՝ ըստ քաղաքացիների արտագնա ընդունելությունների ժամանակացույցի:

- 3) Մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության, նրանց կողմից բարձրացված հարցերի և դրանց ընթացքի մասին պարբերաբար տեղեկատվություն է փակցվել տեսանելի վայրում կամ տեղադրվել մարզպետարանի կայքում: Ի դեպ, կայքում պարբերաբար տեղադրվել է նաև մարզպետի կողմից կատարված քաղաքացիների ընդունելության մասին ամփոփ տեղեկատվություն, ինչպես նաև մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության կարգը:
- 4) Մարզպետարանի կայքում առկա է եղել մարզպետի գործունեության ծրագիրը:
- 5) Մարզպետարանի կայքում տեղադրվել է տարվա ընթացքում անցկացված մարզի խորհրդի նիստերի մասին տեղեկատվությունը, ԶԼՄ-երի միջոցով լուսաբանվել են մարզի խորհրդի բոլոր նիստերը:
- 6) Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են տարեկան և ընթացիկ հաշվետվություններ:
- 7) Մարզի բոլոր համայնքներում տարվա ընթացքում առկա են եղել տեղեկատվական ցուցատախտակներ:
- 8) Հասարակական կազմակերպությունների և զանգվածային լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների՝ մարզի խորհրդի նիստերին մասնակցության ցուցանիշի բարձրացում:
- 9) Համայնքների բնակիչների շրջանում իրավունքների և պարտականությունների մասին իրազեկության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպում: Այս գործընթացի շրջանակներում և ի կատարումն ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2009 թվականի օգոստոսի 11-ի N°01/16/4439-09-ի հանձնարարականի, դեռևս 2009 թվականի օգոստոսից Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների ղեկավարներին առաջարկվել է ապահովել համայնքների բյուջեների եռամսյակային և տարեկան հաշվետվությունները, հաստատված բյուջեն և նրանում կատարվող փոփոխությունները համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում ցուցատախտակներին և տեսանելի այլ վայրերում փակցնելու, լրատվամիջոցներով հրապարակելու, սեփական կայք էջերում տեղադրելու գործընթացը, ինչպես նաև համայնքի ղեկավարի աշխատակազմում գործավարության մատյանի, հնարավորության սահմաններում՝ ավագանու աշխատասենյակի առկայությունը: Գործընթացը 2009 թվականի օգոստոսից վերցվել է հսկողության և մարզպետարանի կողմից համայնքներում պարբերաբար կատարվում են ուսումնասիրություններ: Սյունիքի մարզպետարանի պաշտոնական վեբ-կայքում պարբերաբար տեղադրվել են մարզի համայնքներից ստացված ավագանու որոշումները, թափուր պաշտոնների համար մրցույթների հայտարարությունները և այլն:
- 10) Քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործում, մարզի սպորտային և մարզամշակութային միջոցառումների համատեքստում կարևորվել է երիտասարդության հարցերի լուծմանն ուղղված քաղաքականության զարգացումը և նրա արդյունավետության բարձրացումը: Երիտասարդության հարցերի բնագավառում զարգացման հիմնական գերակայություն է սոցիալ-տնտեսական, իրավաքաղաքական, հոգևոր-մշակութային, սպորտային միջոցառումների կազմակերպական պայմանների ու երաշխիքների ապահովումը երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի շահ հասարակությանը առավել լիարժեք օգտագործելու համար: Մարզի երիտասարդության խնդիրների

լուծմանը նպաստում են նաև երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունները: Այս առումով շարունակվել է սերտ համագործակցություն իրականացվել երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունների հետ:

9.3.3. Խնդիրները

Անհրաժեշտ է ավելի սերտացնել համագործակցությունը մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և մարզում գործող հասարակական կազմակերպությունների միջև, որի համար նույնպես պետք է մշակել հստակ մեխանիզմներ:

9.3.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Մարզում գործող մի շարք հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը բավականին արդյունավետորեն է անդրադառնում մարզի և համայնքների սոցիալ-տնտեսական առաջընթացի վրա: Չնայած դրան, նրանց գործունեությունը մարզի կտրվածքով որոշակի համակարգման կարիք ունի՝ մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների քայլերի ներդաշնակեցման, համաձայնեցման, կրկնություններից ու ավելորդություններից խուսափելու առումով:

**2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ԵՎ 01.07.2016թ.
ԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

N	Նախատեսված ծրագրերն ու միջոցառումները	Փաստացի ֆինանսավորման չափը 01.07.2016թ դրությամբ
1	2	5
1	Արդյունաբերություն, ՓՄՁ և մասնավոր հատված	11675796,1
1	ՓՀԷԿ-երի կառուցում և շահագործում	480 000,00
2	Փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացման վարկային ծրագրեր	7 589 004,36
3	Հանքարդյունաբերության զարգացում	870 000,00
4	Հանքարդյունաբերության զարգացում	800 000,00
5	Հանքարդյունաբերության զարգացում	1 927 291,70
6	Աջակցություն ընտրված ճյուղերի տնտեսվարողներին	9 500,00
2	Կրթություն	18 346,7
2,2	Կրթական համակարգի օբյեկտների նորոգում և վերազինում ընդամենը, այդ թվում՝	18 346,7
1	Կրթական ծրագրերի իրականացում	6 346,7
2	Կրթական ծրագրերի իրականացում	12 000,0
3	Կրթական ծրագրերի իրականացում	2 316,8
4	Կապանի թիվ 7 ՆՈՒՀ ՀՈԱԿ պատուհանների փոխում	14 396,7
3	Առողջապահություն	204 129,0
10	Առողջապահական ծրագրերի իրականացում	11 959,0
11	Մոր և մանկան ծառայություն	192 170,0
4	Մշակույթ և սպորտ	79 590,1
18	Տաթև վանական համալիրի եկեղեցական կառույցների վերականգնում	21 435,00
19	Գորիսի Սերո Խանզադյանի տուն թանգարանի վերակառուցում	43 362,94
23	Մշակութային ծրագրերի իրականացում	12 484,20
24	Մշակութային ծրագրերի իրականացում	800,00
25	Մշակութային ծրագրերի իրականացում	807,95
26	Ֆինանսական օգնություն <<Ագարակի թիվ 1 մ/մանկապարտեզ>> ՀՈԱԿ-ին	700,0
5	Սոցիալական ապահովություն	17 164,5
1	Քաղաքային համայնքների մշակութային և սպորտային կենտրոններում թեք հարթակների կառուցում	450,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2	Գործազուրկների մասնագիտական ուսուցման կազմակերպում	3686,0
3	Աշխատավարձի փոխհատուցում գործատուին, հաշմանդամին աշխատանքի տեղավորման նպատակով	5214,0
4	200 հաշմանդամների համար առողջարանային ուղեգրերի ձեռքբերում	7 200,0
5	Սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի իրականացում	614,5
7	Ենթակառուցվածքներ	662 943,91
7,1	Ճանապարհաշինություն	557 953,89
1	Մարզային նշանակության ավտոճանապարհների ձմեռային պահպանում, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	60 552,0
2	Միջպետական, հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանություն, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	460 300,00
3	Արաքս գետի վրայի Մեղրիի կամրջի պահպանություն և շահագործում	5 022,0
4	Մ-2 Ճանապարհի նշագծում	21 737,000
5	Մեղրի քաղաքի փողոցների ձմեռային պահպանություն	942,40
6	Գերեզմանատուն տանող ճանապարհի կառուցում	9 400,49
7,2	Ջրամատակարարում	102 106,0
1	Կապան-Սյունիք-Աճառան գյուղերի ջրամատակարարման համակարգի բարելավում	96 000,00
2	Տաթև համայնքի ջրագծի կառուցում	6 106,0
7,3	Գազիֆիկացում	2 884,0
1	Խնածախ, Խոզնավար, Վաղատուր համայնքների գազամատակարարման համակարգի փորձարկում	2 884,0
8	Գյուղատնտեսություն	576 858,0
1	Կրծողասպան աշխատանքների կազմակերպում և իրականացում	2 972,6
2	Աշնանացան ցորենի, զարնանացան ցորենի, զարնանացան գարու, հաճարի, կորնզանի, առվույտի, եգիպտացորենի էլիտար կամ առաջին վերարտադրության սերմանյութերի տրամադրում	62 684,0
3	Շուկայականից էժան գներով պարարտանյութի տրամադրում	278 000,0
4	Շուկայականից էժան գներով դիզվառելիքի տրամադրում	224 000,0
5	Գյուղատնտեսական ծրագրերի իրականացում	9 201,4
9	Բնապահպանություն	146 298,8

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1	<<Շիկահող>> պետական արգելոցի և <<Արևիկ ազգային պարկում>> գիտական ուսումնասիրությունների, անտառատնկման աշխատանքների կատարման ծառայություններ	56 777,5
2	<<Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին>> ՀՀ օրենքի համաձայն բնապահպանական վճարներ Սյունիքի մարզի ազդակիր համայնքներին	33 540,9
3	«Տաթև» ազգային պարկի ստեղծման և Հարավային Հայաստանում էկոլոգիական միջանցքներում կենսաբազմազանության պահպանության համայնքային մոդելների ծրագրերի ստեղծում	54 850,0
4	Բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	1 130,4
10	Զբոսաշրջություն	43 203,0
1	Փառատոնների կազմակերպում	6 895,0
2	Տաթևեր ճոպանուղու կայանի երկաթբետոնյա կոնստրուկցիաների ուժեղացում	31 619,0
3	Հյուրատների աջակցում	4 689,0
11	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում և քաղաքացիական հասարակություն	92 196,9
1	Աջակցություն Ագարակի քաղաքային համայնքին	12 000,0
2	Ֆինանսական աջակցություն Ագարակ համայնքի բնակչությանը	11 643,0
3	Ֆինանսական աջակցություն Կապան համայնքին, բնակչությանը և այլն	30 896,9
4	Երիտասարդներին աջակցության ծրագրեր	37 657,0
12	ՀՀ Սյունիքի մարզի տնտեսության դիվերսիֆիկացիա	19 943,0
1	Աջակցություն Սյունիքի մարզի կայուն զարգացմանը	19943,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ 2016թ.	13 536 469,9

Համեմատական
ՀՀ կառավարության 2014թ.փետրվարի 6-ի թիվ 111-Ն որոշմամբ հաստատված
ՀՀ Սյունիքի մարզի 2014-2017 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի
2015թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

	Ոլորտը /Ֆինանսավորման աղբյուրը/	2016թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄԶԾ-ի	2016թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված իրատեսական գումար	Փաստացի ֆինանսավորման չափը 01.07.2016թ. դրությամբ
1	Արդյունաբերություն, ՓՄՁ և մասնավոր հատված	0,0	18 460 100,0	11 675 796,1
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	11 180 628,0	7 598 504,4
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	7 279 472,0	4 077 291,7
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	
2	Սոցիալական ոլորտ	5 096 320,0	1 758 492,7	335 943,9
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	4 295 320,0	851 527,8	252 432,9
	սեփական միջոցներ	4 295 320,0	603 687,8	219 910,7
	վարկային միջոցներ	0,0	247 840,0	32 522,2
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	800 000,0	203 612,0	23 959,0
	Համայնքային բյուջե	1 000,0	51 152,9	19 445,4
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	651 200,0	39 656,6
	Այլ աղբյուրներ	0,0	1 000,0	450,0
2,1	Կրթություն	1 857 800,0	324 383,9	35 060,3
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	1 857 800,0	244 397,8	0,0
	սեփական միջոցներ	1 857 800,0	91 757,8	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	152 640,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	51 146,0	12 000,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	28 840,1	6 346,7
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	16 713,6
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
2,2	Մշակույթ և սպորտ	1 300 120,0	869 392,8	79 590,1
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	1 300 120,0	199 130,0	44 162,9

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	սեփական միջոցներ	1300120,0	103 930,0	11 640,7
	վարկային միջոցներ	0,0	95 200,0	32 522,2
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	0,0	
	Համայնքային բյուջե	0,0	19 062,8	12 484,2
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	651 200,0	22 943,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	
2,3	Առողջապահություն	1 408 200,0	395 716,0	204 129,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	1 108 200,0	370 000,0	192 170,0
	սեփական միջոցներ	1108200,0	370 000,0	192 170,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	300000,0	22 466,0	11 959,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	3 250,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
2,4	Սոցիալական ապահովություն	530 200,0	169 000,0	17 164,5
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	29 200,0	38 000,0	16 100,0
	սեփական միջոցներ	29200,0	38 000,0	16 100,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	500000,0	130 000,0	0,0
	Համայնքային բյուջե	1 000,0	0,0	614,5
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	1 000,0	450,0
3	Գյուղատնտեսություն	4 343 447,0	1 115 719,1	576 858,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	2 957 000,0	1 078 836,3	564 684,0
	սեփական միջոցներ	2957000,0	715 800,0	564 684,0
	վարկային միջոցներ	0,0	363 036,3	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	1 386 447,0	0,0	0,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	34 132,8	9 201,4
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	2 750,0	2 972,6
4	Բնապահպանություն	1 101 500,0	213 230,8	146 298,8
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	136 200,0	155 827,9	90 318,4
	սեփական միջոցներ	136200,0	155 827,9	90 318,4
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	965300,0	37 732,0	26 500,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	19 670,9	1 130,4

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	28 350,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
5	Զբոսաշրջություն	219 000,0	245 000,0	43 203,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	0,0	0,0	0,0
	<i>սեփական միջոցներ</i>	0,0	0,0	0,0
	<i>վարկային միջոցներ</i>	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	219000,0	0,0	0,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	245 000,0	43 203,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
6	Քաղաքաշինություն	1 006 400,0	0,0	0,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	1 006 400,0	0,0	0,0
	<i>սեփական միջոցներ</i>	1006400,0	0,0	0,0
	<i>վարկային միջոցներ</i>	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	0,0	0,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
7	Ենթակառուցվածքներ	5 449 250,0	3 946 625,0	662 943,9
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	4 361 000,0	2 087 573,2	547 611,0
	<i>սեփական միջոցներ</i>	4 361 000,0	1 234 502,5	547 611,0
	<i>վարկային միջոցներ</i>	0,0	853 070,7	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	1 088 250,0	1 810 969,0	98 884,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	48 082,8	10 342,9
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	6 106,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
7,1	Ճանապարհաշինություն	4 061 000,0	1 174 000,0	557 953,9
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	4 061 000,0	1 174 000,0	547 611,0
	<i>սեփական միջոցներ</i>	4061000,0	1 174 000,0	547 611,0
	<i>վարկային միջոցներ</i>	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	0,0	0,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	10 342,9
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
7,2	Ջրամատակարարում և ջրահեռացում	1 088 250,0	1 792 625,0	102 106,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	0,0	913 573,2	0,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	սեփական միջոցներ	0,0	60 502,5	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	853 070,7	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	1088250,0	830 969,0	96 000,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	48 082,8	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	6 106,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
7,3	Գազամատակարարում /գազիֆիկացում/	300 000,0	980 000,0	2 884,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	300 000,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ	300000,0	0,0	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	980 000,0	2 884,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
8	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում և քաղաքացիական հասարակություն	109 910,1	155 497,0	92 196,9
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	109 910,1	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ	109910,1	0,0	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	107 320,0	37 657,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	0,0	48 177,0	54 539,9
	Այլ աղբյուրներ	0,0	0,0	0,0
9	ՀՀ Սյունիքի մարզի տնտեսության դիվերսիֆիկացիա	3 510 500,0	12 960,0	19 943,0
	ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	681 600,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ	681600,0	0,0	0,0
	վարկային միջոցներ	0,0	0,0	0,0
	Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	12 960,0	19 943,0
	Համայնքային բյուջե	0,0	0,0	0,0
	Մասնավոր ներդրողներ	2 828 900,0	0,0	0,0
	Այլ աղբյուրներ		0,0	0,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

ԸՆԴԱՄԵՆԸ՝ 2016թ.	20 836 327,1	25 907 624,6	13 553 183,5
որից՝			
ՀՀ պետական բյուջե, այդ թվում՝	13 547 430,1	4 173 765,2	1 455 046,3
սեփական միջոցներ	13 547 430,1	2 709 818,2	1 422 524,1
վարկային միջոցներ	0,0	1 463 947,0	32 522,2
Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	4 458 997,0	13 353 221,0	7 805 447,4
Համայնքային բյուջե	1 000,0	153 039,4	40 120,1
Մասնավոր ներդրողներ	2 828 900,0	8 223 849,0	4 249 147,2
Այլ աղբյուրներ	0,0	3 750,0	3 422,6

ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի
աշխատակազմի ղեկավար

Ռ. Սարգսյան